

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1882. Första Kammaren. N:o 11.

Måndagen den 20 Februari.

Kammaren sammanträdde kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

Justerades protokollet för den 13 innevarande Februari.

Anmälles och bordlades:

Stats-Utskottets utlåtande N:o 12 a) angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjette hufvudtitel; och

Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 1, angående allmänna bevillningen.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran Lag-Utskottets den 18 i denna månad bordlagda utlåtanden N:is 12 och 13.

På framställning af Herr Grefven och Talmannen beslöts, att på föredragningslistan för nästa sammanträde skulle bland utskotts-betänkandena sättas främst de denna dag första gången bordlagda ärendena och sist de vid detta sammanträde andra gången bordlagda utlåtandena.

Herr Grefven och Talmannen hemstälde härefter, att Kam-maren måtte besluta att vid det sammanträde, som komme att hållas nästa Onsdag, företaga val af ledamöter och suppleanter i Särskilda Utskottet för behandling af Kongl. Maj:ts nådiga pro-
position till Riksdagen, med förslag till förordning rörande Lap-
parne i de förenade konungarikena Sverige och Norge.

Till denna hemställan lemnade Kammaren sitt bifall.

Kammaren åtskildes.

In fidem
A. von Krusenstjerna.

Onsdagen den 22 Februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 15 i denna månad.

Företogs val af sju ledamöter i Särskilda Utskottet för behandling af Kongl. Maj:ts nåd. proposition till Riksdagen, med förslag till förordning rörande Lapparne i de förenade konungarikena Sverige och Norge; och befunnos, efter valförrättningens slut, hafva blifvit till ledamöter i detta Utskott utsedde:

Herr <i>Asplund</i>	med 57 röster,
” <i>Bergman</i>	” 57 ”
” <i>Casparsson</i>	” 57 ”
” <i>Widmark, H. A.</i> ,	” 57 ”
” <i>Ekström</i>	” 56 ”
” <i>Lagerstråle</i>	” 56 ”
” <i>Hasselrot</i>	” 53 ”

Anställdes val af fyra suppleanter för de af Kammaren valde ledamöterna i Särskilda Utskottet för behandling af Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, med förslag till förordning rörande Lapparne i de förenade konungarikena Sverige och Norge; och befunnos, efter valförrättningens slut, hafva blifvit till suppleanter för nämnde ledamöter utsedde:

Herr <i>Andersson, J.</i> ,	med 55 röster,
” <i>Ekenman</i>	” 55 ”
Friherre <i>Cederström</i>	” 55 ”
Herr <i>Rääf</i>	” 54 ”

sedan ordningen mellan de tre förstnämnde blifvit genom lottning bestämd.

Upplästes ett insändt läkarebetyg af följande lydelse:

Att konsuln *Gustaf Peterson*, som lider af svår luftstrups-catarrh, är förhindrad att tillsvidare infinna sig i Riksdagen, intygas härmed på förut aflagd embetsed. Stockholm den 21 Februari 1882.

M. Berlin,
t. f. Reg.-läkare.

Anmäldes och bordlades följande inkomna ärenden:

Stats-Utskottets utlåtande och memorial:

N:o 17, angående föreslagna statsbidrag till vägars anläggning och förbättring, hamn- och brobyggnader samt vattenkommunikationer, äfvensom sjösänkningar och andra vattenaftappningsföretag; och

N:o 18, i anledning af Statskontorets underdåniga berättelse angående undsättningsfonden;

Banko-Utskottets memorial:

N:o 2, angående verkställd granskning af Riksbankens tillstånd och förvaltning, och

N:o 3, i fråga om användande af Riksbankens vinst för år 1881; samt

Lag-Utskottets utlåtanden och memorial:

N:o 14, i anledning af väckt motion om ändring af 60 § Ut-sökningslagen;

N:o 15, i anledning af väckt motion om upphörande af vatten- och brödstraffet;

N:o 16, i anledning af väckta motioner om ändring dels af 30 kap. 1 § Rättegångsbalken, dels ock af 25 kap. 9 och 15 §§ samma balk; samt

N:o 17, i anledning af Andra Kammarens återremiss af Utskottets utlåtande N:o 7, öfver Kongl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående böter för svarandeparts uteblifvande från underrätt.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran Stats-Utskottets den 20 innevarande Februari bordlagda utlåtande N:o 12 a) och Bevillnings-Utskottets samma dag bordlagda betänkande N:o 1.

Föredrogs å nyo och företogs punktvís till afgörande Stats-Utskottets den 15 och 17 i denna månad bordlagda utlåtande N:o 10, angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjerde hufvudtitel.

1—3 punkterna.

Biföllos.

4 punkten.

*Ifrågasatt
förhöjning af
värfvade sol-
daters aflö-
ning.*

Herr Wallenberg: Jag har af Stats-Utskottets framställning i denna punkt funnit, att Stats-Utskottet nu är lika obeckligt som förra året. Stats-Utskottet anför, att det icke har sig bekant, att några förändrade förhållanden inträffat, och att det därför icke behöfver ingå i någon motivering för sitt afstyrkande af min motion. Jag ber då att, till Stats-Utskottets upplysning, få erinra om de beklagliga tilldragelser, som egde rum här i Stockholm under sistlidne September månad. Detaljerna äro kända och återgifna i alla Sveriges tidningar, så att derom behöfver jag icke nu yttra mig, men det är *en* sak, om hvilken jag tillåter mig göra en reflexion, nemligen det *andra* soldatuppträdet i September. Det *första* kunde hafva händt med hvilken trupp som helst, såväl en kommendering af indelta armén, inkallad till garnisonstjenstgöring i en stad, som landpermitteradt örlogsmanskap. Men jag betviflar, att trupper af de två senare kategorierna skulle någonsin hafva gjort sig saker till något sådant som det *andra* september-uppträdet, hvilket här inträffade, och hvilket gjorde ett djupt och smärtsamt intryck samt måste anses betecknande för den anda, som är rådande hos de värfvade trupperna.

Sedermera har en ännu förfärligare händelse inträffat i Landskrona, der en obehäpnad person på öppen gata nedstöttes af *en soldat i uniform*, och detta utan att soldaten hyste vare sig ovilja eller hat mot sitt offer eller haft någon föregående beröring med honom, hvilken kunnat gifva anledning till några hämndkänslor, utan blott därför, att han var *en arbetare i civila kläder*. Det har sedermera uppdragats, att dessa soldater hade gått ut behäpnade med "mankillers", d. v. s. daggar med bly uti, och yttrat: "nu skola vi gå ut och klå bönder". Med detta uttryck menas icke landtmän i allmänhet, utan *alla* samhällsklasser, som icke tillhöra den militära kategorien.

Dessa båda fall framställa sig för mig såsom klara och tydliga vittnesbörd, att det är åtskilligt öfrigt att önska i afseende på den manstukt, som man har rätt att vänta af den trupp, som står under fanorna. Då detta kunnat hända *nu*, hvad skulle då icke kunna hända under upprörda tider? Derom har man nu ingen aning.

Jag afser icke med vidrörandet af de omförmälda händelserna att framkalla något som helst yttrande af Chefen för Landtförvarsdepartementet, ty jag vet, att han är lika bekymrad för dessa

händelser som någon, och att, i hvad på honom ankommer, han gjort allt för att förbättra ställningen. Men jag anser det vara utom möjlighetens gränser att upprätthålla god ordning inom en trupp, om man icke vill begagna ett af de två medel, som dertill finnas, och hvilka äro: *det ena*, den största reglementariska sträng-
 het — men det vill man ej nu för tiden, ty det går en strömning af efterlåtenhet genom nationen — och *det andra*: att bereda soldaterna en sådan ekonomisk fördel, att de blifva rädda att mista sin ställning och därför fullgöra sina pligter på ett sätt, som var-
 der mera tillfredsställande. Det är mycket origtigt att uppskjuta denna frågas afgörande till en aflägsen framtid, då den kanske får betydligt större dimensioner än den nu har, utan man bör begagna tillfället att, medan de värfvade trupperna äro jembforelsevis fåtaliga, bevilja dem en sådan aflöning, att regementena alltid må kunna hållas fulltaliga med pålitligt folk. Endast när arbetsbrist är rådande i landet kunna de värfvade regementena, i anseende till den ringa aflöningen, hållas fulltaliga.

Det är så mycket angelägnare att nu egna uppmärksamheten åt denna fråga, som vi, såsom alla veta, äro på väg att förändra hela vårt militärväsende. Det är känt, att man under arbetet i och för denna förändring försökt att till det högsta möjliga uppskatta kostnaderna för de bördor, som det nuvarande indelningsverket uppgifves kosta, hvaremot man gått en alldeles motsatt väg i afseende på kalkylerna för att utröna hvad det skulle kosta, som man vill sätta i stället, hvarvid man sträfvar att nedbringa siffrorna så lågt som möjligt, med eller utan afsigt att missleda, så att då det kommer till verkställighet, befinnes det utförbart till de uppgifna kostnaderna. Det är dessa omständigheter, som böra mana till att, medan de värfvade regementena äro fåtaliga, göra dem fullt mönstergilla i alla afseenden, så att man kan säga till Riksdagen: så mycket kosta femtusen man värfvade trupper, multiplicera nu dermed det antal, som erfordras för att finna, huru mycket det kostar att åstadkomma en lika styrka med den indelta armén.

Vi hafva här i Stockholm haft påtagliga bevis på huru förbättrade aflöningar verka; jag syftar på polis- och brandcorpserna. Båda dessa corpser äro numera alldeles utmärkta i jembforelse med hvad de voro, då de voro svagare aflönade och på ett eller annat sätt måste skaffa sig binärningar, som icke voro lämpliga att förena med deras tjenstgöring. Det är således icke blott efter hörsagor man har att gå, då man vill taga denna fråga under pröfning, utan man har praktiska exempel för ögonen att följa. Jag får upprigtigt erkänna, att nu för tiden älskar man mycket sina illusioner och är icke fallen att träda verkligheten under ögonen, men jag, som lefver i det praktiska lifvet, har varit i tillfälle att se, huru verkligheten ter sig, och vet, att mängen på ett utmärkt sätt uppfyller sina åligganden, om han känner med sig, att han är ordentligt aflönad och att han på sin aflöning kan göra några besparingar, så att han kan hoppas att efter en längre tjenstgöring hafva något i behåll utöfver, hvad som åtgått till de dagliga be-

*Ifrågasatt
förhöjning af
värfvade sol-
daters aflö-
ning.*

(Forts.)

Ifrågasatt förhöjning af värfvade soldaters aflöning.
(Forts.)

hofven. Det är en gammal känd sak om *Wellington*, den store härföraren, att hans dagorder alltid innefattade ungefär följande: "Soldater! I ären väl klädda, väl födda och väl betalde, därför bören I ock slås bra." Hos oss åter måste man säga: "I ären väl klädda och väl födda, men uselt betalda, och därför kan man icke hafva anspråk på att I skolen fullgöra edra pligter, vare sig i krig eller fred."

Då Utskottet afstyrkt min motion och Andra Kammaren redan bifallit Utskottets hemställan, skall jag icke framställa något yrkande, utan nöja mig med att det anförda upptages uti protokollet.

Grefve Lagerberg: Herr Wallenberg har börjat med att vidröra de uppträden, som föreföllo i Stockholms garnison förliden höst och hvarom det stått att läsa i alla tidningar. Jag anser det dock icke passande att här ingå i svaromål derpå. Ingen kan beklaga dem mer än jag, men jag fruktar att sådana uppträden skulle kunna inträffa, äfven om den nu ifrågavarande förhöjningen i aflöningen vidtoges. Detta visar historien. Det är alldeles omöjligt att förekomma dem; det är blott att hoppas, att de så sällan som möjligt skola inträffa. Penningar äro ingalunda bote-medlet. Herr Wallenberg tyckes vilja återkomma med denna motion vid hvarje riksdag. Vid förra riksdagen gjorde Stats-Utskottet en utredning och visade, att denna aflöning till de värfvade trupperna på senare åren blifvit betydligt förhöjd, till och med fördubblad, så att den lägsta lönen motsvarar en dränglön på landet om 82 kronor, förutom kläder, föda och husrum, under det att den högsta summa, som någon i nummer stående soldat kan ärligen intjena, stiger till öfver 300 kronor.

Härtill kommer, att en komité är nedsatt, som arbetar på förändring af landtförsvaret. Det är, som hvar man vet, ju fråga om, att man skall köpa, d. v. s. värfva eller för penningar frivilligt anskaffa stamtrupperna. Att under sådana förhållanden redan nu höja aflöningen och dermed gå organisationsfrågan i förväg, det finner väl Kammaren vara både onödigt och oklokt samt möjligen ledande till större kostnader än som kunde vara önskligt. Oaktadt jag gerna såge, att Riksdagen ville anslå så mycket som billigtvis kan fordras åt de värfvade soldaterna, ja, så mycket att de deraf kunde hafva stora besparingar vid kapitulationens slut, så måste jag nu motsätta mig alla dylika förhöjningar. Den värde talaren ser det enda botemedlet i förevarande hänseende bestå i penningar; men då jag ej delar denna åsigt, tillåter jag mig fästa den ärade motionärens uppmärksamhet på en önskan, som säkrare skulle leda till målet. Jag skulle nemligen önska, att Herr Wallenberg, som nu vid hvarje riksdag återkommer med samma motion, i stället ville med sitt goda hufvud och sitt stora inflytande upptaga något af de andra medel, som möjligen finnas, för att skaffa dessa soldater bättre ställning; att han till exempel ville väcka motion om ett anslag af några hundra tusen kronor för uppförande invid kasernerna af hus med lärosalar, der office-rarne kunde sysselsätta soldaterna med arbeten för höjande af

deras andliga bildning eller med något arbete, hvaraf de efter slutad tjenstgöring kunde hafva nytta. Nu hafva de ingen sådan sysselsättning och på de flesta ställen måste de göra sina studier sittande i otillräckliga kasernrum, der de äfven hafva sina sängar m. m., hvarigenom de naturligtvis blifva i hvarje ögonblick större. Ett ganska lämpligt sätt att använda penningar vore att se till, att det finnes ett prydligt jernstaket kring kasernerna, så att befälet med någon säkerhet kunde hafva truppen i sin hand, då den skall vara inne. Det finnes ännu något att väcka motion om, som skulle förekomma de flesta brott, nemligen en två- eller tre-dubbel skatt på bränvinet, denna "djefvulsdryck", så att soldaterna icke kunde hafva råd att köpa så mycket deraf som nu. Det skulle kosta staten mycket mindre än hvad det nuvarande förslaget skulle gå till och bära oändligen större frukter. Jag röstar för afslag å Herr Wallenbergs motion och bifall till Stats-Utskottets hemställan.

*Ifrågasatt
förhöjning af
värfvade sol-
daters aflö-
ning.
(Forts.)*

Friherre von Kræmer: Jag har icke mycket att tillägga till hvad den förre talaren yttrade, men anser mig dock med ett par ord böra tillstyrka Stats-Utskottets förslag. Det har förvånat mig, att den förste talaren, som har till sin specialitet just det ekonomiska gebitet, kan i detta fall så helt och hållet släppa ur sigte den allmänna ekonomiska regeln om tillgång och efterfrågan. Kan det vara skäl att höja aflöningen för truppen under en tid, då rekryteringen går lättare än förut?

Särskildt vill jag påpeka, att i 1878 års arméorganisationsförslag beräknades aflöningen för en soldat af stammen att utgå med 150 kronor om året. Nu har Herr Wallenberg föreslagit 15 kronor i månaden, hvilket gör 180 kronor om året, eller betydligt mera än i 1878 års förslag, under det att landtförsvarskomitén icke ens ansett sig kunna bibehålla 1878 års aflöningsbelopp oförändradt, utan sökt, genom en lämpligare fördelning af summan under loppet af de 6 åren, kunna något nedpruta medeltalet för hvarje år. Ett så betydligt höjdt belopp, som det af Herr Wallenberg föreslagna, skulle således lägga ett ytterligare stort hinder i vägen för det blifvande arméförslaget. Deremot skulle jag för min del — jag vet icke om resten af komiténs ledamöter äro af samma tanke — vara Herr Wallenberg ofantligt tacksam, om han, när en gång detta förslag framkommer, kunde förmå representationen i dess helhet att göra den förändring i komiténs förslag, att aflöningen för stammen beräknas högre; men det är *då* och icke *nu*, ty nu skulle det blott vålla ökade svårigheter.

Beträffande de uppträden, som passerade i Stockholm förlidet år, tror jag att man mycket öfverdrifvit deras betydelse. Det är den samma stridslusten, som ligger i hela vår nation. Man vet huru olika socknar slås med hvarandra å marknader, och huru pojkar i angränsande skolor slås. Det är visst icke bra, men icke får man därför bryta stafven öfver den svenska militären, och att just välja dessa uppträden såsom skäl att höja aflöningen, det synes mig vara ganska betänkligt. Det vore något ditåt

Ifrågasatt förhöjning af värfvade soldaters aflöning. (Forts.)

detsamma som det, som var vanligt i åtskilliga forntidens stater, i hvilka soldatesken herskade och i hvilka densamma efter hvarje uppror fick ökning på sin sold.

För att emellertid icke försvåra framgången af det arméförslog, som framdeles kan komma att för Riksdagen framläggas, genom att nu höja taxan på den värfvade soldaten, anhåller jag om afslag å Herr Wallenbergs motion och bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Wallenberg: Det var precis samma två talare, som förlidet år gjorde mig den äran att bestrida rigtigheten af min framställning, hvilka äfven nu gjort det, och jag kan verkligen säga, att de i det allra närmaste haft samma skäl nu som då, men som här emellertid framkommit några nya skäl, anser jag mig böra upptaga dem till besvarande.

Grefve *Lagerberg* har hänvisat mig till väckande af andra motioner, som skulle leda till bättre resultat; bland hans förslag var det märkligaste, "att Riksdagen borde bevilja ett anslag till att omgifva gardeskasernerna med jerngaller, så att soldaterna icke kunde komma ut, då de ej voro permitterade." Förslaget är lika tänkvärdt som betecknande för ställningen. Men jag tror, i afseende å de framställningar, som han i öfrigt åsyftade, att det är regeringens skyldighet att framlägga dem och icke en enskild motionärs. Då kunde jag lika gerna väcka motion om byggandet af en *krigsbagge* eller något dylikt. Det är deremot något helt annat, då fråga är om tillökning i aflöning. Det är en väsentlig skilnad. Sådan har Riksdagen många gånger beviljat utan regeringens initiativ, och man träder icke den första statsmakten för nära, om Riksdagen säger: vi vilja gerna medgifva, att de få hvad de behöfva, äfven om regeringen af sparsamhet icke velat framlägga förslag derom.

Hela min framställning afser att höja aflöningen från 20 till 50 öre om dagen. De siffror, Grefve *Lagerberg* framdrog, stå icke i strid med mina uppgifter. Soldaterna hafva 82 kronor, hvartill komma åtskilliga tillägg, såsom arfvode, ålderstillägg och tillägg vid kommenderingar, så att aflöningen högst *kan* komma att gå upp till 178 kronor 50 öre för år räknadt; *men* detta högre belopp tillkommer allra högst hvar *tredje* man, under det de två öfriga således icke hafva godt deraf. Jag skall be att få anställa en jämförelse med *brandcorpsen*, der 40 man hafva 240 kronor och 65 180 kronor förutom föda och kläder, samt med *polisen*, der 65 man hafva 1,000 kronor, 117 man 1,100 kronor och 71 man 1,200 kronor och derjemte uniform, men icke föda. Man finner att dessa siffror fullt öfverträffa och äro i det närmaste dubbelt mot hvad här blifvit uppgifvet att de värfvade soldaterna hafva i aflöning.

Friherre *von Kræmer* har sagt, att "det är den der berserkaandan, som har vållat uppträdena här förlidet år"; men jag har aldrig förstätt berserkaandan i historien så, att berserkarne flöge på obeväpnade menniskor! Vidare har han sagt, att "det skulle

vara farligt att medgifva en förhöjning i aflöningen *efter* hvad som skett.“

Jag kan dock icke inse det, ty det är väl icke de, som deltagit i uppträderna, som skulle få denna förhöjning, enär våldsvärkarne blifva utstrukna ur kadren; utan meningen med en förbättrad aflöning vore väl, att soldaterna derigenom skulle blifva rädda om sin ställning, och detta är ett säkrare stängsel än alla "galler omkring kasernerna". Det tyckes i sanning vara temligen illa bestämdt med disciplinen, om man behöfver hålla truppen instängd, då den icke har permission. Friherre von Kræmer har sagt, att "man slåss på marknader". Jag har icke hört, att våra indelta soldater bruka slåss på marknader, äfven om de bo i olika socknar, så att det exemplet har alldeles icke med denna fråga att göra. Vidare har Friherre von Kræmer sagt, att "beviljandet af denna löneförhöjning skulle vara afskräckande för det förväntade stora arméorganisationsförslaget". Jag tror det icke, utan anser att man framför allt bör söka framlägga sanna och tillförlitliga siffror. Menar man att *först* få antaget ett betydligt antal värfvade trupper och *sedan* för dem begära oundgänglig löneförhöjning, så missleder man landet. Jag skall emellertid icke besvärå Herr Talmannen och Kammaren med votering i ett sådant ämne som detta, men jag anser det billigt att den värfvade soldaten får någon förbättrad aflöning, hvilket är ett mycket bättre sätt att binda personer vid sin pligt och tjenstgöring än alla galler och alla reglementariska föreskrifter.

*Ifrågasatt
förhöjning af
värfvade sol-
daters aflö-
ning.
(Forts.)*

Herr vice Talmannen: Jag har icke begärt ordet för att förörda Herr Wallenbergs motion, då jag nogsamnt inser att, huru befogad den ju möjligen kan vara — derom jag dock icke varit i tillfälle att ingå i närmare pröfning — den dock i hög grad hör till de frågor, som på grund af en enskild motion icke i Riksdagen kunna vinna någon uppmärksamhet. Detta skäl är för mig alldeles tillräckligt viktigt, och jag har därför önskat få detta antecknadt till protokollet.

Då två andra talare hafva yttrat, den ene, att det icke vore politiskt klokt att under nuvarande förhållanden bevilja förhöjning af anslaget till värfvade armén, en tanke, som den andre talaren närmare utvecklade, då han yttrade, att man icke borde försvaga ett blifvande komitéförslag genom att förhöja taxan på värffningen; men om dessa herrar, såsom det tyckes, anse, att den nuvarande aflöningen för den värfvade armén är i lägsta laget, och, enligt hvad det af deras yttranden förefaller mig, afsigten är att för den blifvande stora värfvade armén sätta aflöningen ännu lägre, så må det vara politiskt klokt att framställa dylika låga siffror i det blifvande förslaget, men efter min tanke är det icke rätt, ty representationen har rättighet att få veta hvad de sakkunnige efter bästa öfvertygelse anse att den nya organisationen kommer att kosta och att sedermera, efter att hafva fått en sådan kunskap, få bedöma om den vill antaga densamma.

*Ifrågasatt
förhöjning af
värfvade sol-
daters aflö-
ning.
(Forts.)*

Det är endast denna erinran till de anförda skälen, som jag för min del önskat att få till protokollet antecknad.

Grefve Lagerberg: Med anledning af den siste talarens yttrande ber jag få nämna några ord till hans upplysning.

Om det t. ex. nu kan fås en värfvad soldat, en yngling för 10 kronor och en aflöning af 72 kronor om året förutom kläder och föda, och man har för afsigt att gå in på en ny organisation, der det blefve fråga om att frivilligt få en yngling, låt vara på en kortare tid, och der man skulle vilja i aflöning gifva ett belopp mycket litet öfverstigande det *nu* gällande, tror då den ärade talaren att, om man *nu* betalade 180 kronor om året för det värfvade manskapet, vid den uppkommande frågan om aflöning i den nya armén det skulle blifva möjligt att få manskap för mindre pris än 180 kronor? Tror han icke snarare att det skulle fordras ett ännu högre belopp?

Det är detta, jag anser politiskt klokt: att icke göra onödiga förändringar i otid.

Herr Wallenberg: Ja! Det må kallas "politiskt klokt", men då skall man också ställa till regeringens disposition ett förslagsanslag så stort, att i händelse af behof regeringen kan fylla kadreerna, ty nu har det inträffat ända till sexhundra vakanser inom de tre värfvade artilleriregementena under den tid, arbetsförtjensten var god. Jag tror för öfrigt, att regering och Riksdag aldrig kunna blifva eniga om ett förslag, som grundar sig derpå, att man till landets försvar skall hafva det, som är billigt och tarfligt, utan derpå att man skall skaffa sig det dugligaste, äfven om kostnaderna skulle ställa sig något högre.

Grefve Lagerberg: Det är icke fråga om att nedpressa kostnaderna till det minsta! För några år sedan höjdes anslaget till mer än dubbelt, och jag har äfven ingenting emot, att de värfvade soldaterna äfven nu skulle kunna få en skäligen förhöjning, fastän jag tror, att det nu icke vore politiskt klokt.

Herr Wallenberg nämnde, att det, då arbetsförtjensten var god, fans så många vakanser, ända till 600, vid de tre artilleriregementerna. Herr Wallenberg vet nog också, hvarför då så var. Det var därför, att numren på grund af befallning ställes på vakans. När sedan ett regemente skall sättas upp fulltaligt, går detta långsamt icke blott här i Sverige, utan äfven, efter hvad man funnit, annorstädes. Men sedan den tiden är det värfvade artilleriets reservationsanslag betydligt höjdt, och jag vågar påstå, att det nu mera i fråga om anskaffning icke är brist på medel, utan regementschefens fel, om regementet icke är i det närmaste fulltaligt. Vakanser torde nu mera icke i regeln böra förekomma, ty penningemedel finnas enligt mitt förmenande i Arméförvaltningen i tillräcklig mängd, ifall det skulle blifva svårare tider i och för folks anskaffande.

Herr Wallenberg: Det vore en upplysning, för hvilken jag skulle tacka, om den blefve bestyrkt, att det utgått en befallning derom, att det skulle vara 600 vakanser inom artilleriregementenas kadrer. Jag betvivlar dock sanningsenligheten af denna upplysning, till dess jag får se en kopia af ordern derom, ty på den tiden hörde jag dem, som hade till befattning och skyldighet att fylla dessa vakanser, högeligen beklaga sig öfver svårigheten att till det billiga priset kunna skaffa manskap. Men man handlar under förutsättning, att arbetsbrist skall vara rådande i landet, och att arbetsfolk skola nödgas taga sin tillflykt till kasernerna såsom asylor.

*Ifrågasatt
förhöjning af
värfvade sol-
daters aftö-
ning.
(Forts.)*

Öfverläggningen var härmed slutad, och punkten bifölls.

5—7 punkterna.

Biföllos.

8 punkten.

Herr Casparsson: Stats-Utskottet har under senare tid lemnat två mycket öfverraskande upplysningar. I utlåtandet N:o 6 får man veta, att skatteregleringskomiténs *“viktigaste uppdrag är att uppgöra förslag till lösning af de frågor“*, som i Herr Jöns Pehrssons motion blifvit berörda, det vill säga aflösning af grundskatterna. I den nu föreliggande punkten åter får man veta, att *“för närvarande den för landets försvar viktigaste angelägenhet“* är fältartilleriets förseende med materiel af tidsenlig beskaffenhet; och detta uttalande är så mycket betydelsefullare, som det har stöd af departementschefens yttrande till statsrådsprotokollet. Då emellertid anskaffningen af tidsenlig fältartillerimateriel naturligtvis är en sak, som ligger utom försvarskomiténs verksamhetskrets, få vi således här den upplysning, att den för landets försvar viktigaste fråga ligger utom försvarskomiténs verksamhet!

Jag har icke något yrkande att framställa, men då Stats-Utskottet i allmänhet ifrå för sparsamhet, hemställer jag, om det icke vore skäl, att Utskottet tillhölle sitt kansli att för framtiden iakttaga mera sparsamhet vid användandet af den superlativa formen.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, och punkten bifölls.

9 punkten.

Biföllos.

10 punkten.

Herr Casparsson: Stats-Utskottet har här inlagt en mellanmening, som på mig åtminstone har gjort ett mycket besynnerligt intryck.

*Anslag till
fästnings-
artilleri-
materiel.*

Anslag till
fästnings-
artilleri-
materiel.
(Forts.)

Generalfälttygmästaren har hos Kongl. Maj:t gjort begäran om framställning till Riksdagen om ett anslag af 100,000 kronor med uppgifvet ändamål att användas till fullföljande af bestyckningen utaf Karlsborgs fästning. I departementschefens anförande till statsrådsprotokollet finnes visserligen icke bestämdt antydt, huruvida detta anslag skall användas till bestyckning af Karlsborg, men jag vill tro, att så är förhållandet. Antingen har nu Kongl. Maj:t afsett, att detta anslag skall användas till Karlsborgs bestyckning, eller har han det icke. Nu har emellertid Stats-Utskottet inlagt följande mellanmening: "*utan att vilja ingå i pröfning af frågan, huruvida Karlsborgs fästnings förseende med bestyckning för närvarande bör fortgå.*" Är det nu verkligen Kongl. Maj:ts mening att med detta anslag bestycka Karlsborg, så hemställer jag, är det då Riksdagen värdigt att svara: vi vilja icke ingå i pröfning af den frågan. Är det åter icke Kongl. Maj:ts afsigt att för Karlsborg använda detta anslag, då är detta uttalande onödigt och opåkalladt, ty att ingå i svar på en sak, hvarom fråga icke väckts, tror jag icke kan vara lämpligt eller nödigt. Jag tager mig därför friheten interpellera Stats-Utskottet, hvad Utskottets mening med denna mellanmening är, och hvad den har för betydelse.

Friherre von Kræmer: Den siste ärade talaren har interPELLERAT Stats-Utskottets ledamöter, men jag tror, att han kunde hafva besparat sig den mödan, om han läst Kongl. Maj:ts proposition och den der förekommande motiveringen, ty der står angående fästningsartillerimaterielen i första stycket sidan 8 af bilagan rörande fjerde hufvudtiteln, att Generalfälttygmästaren anhållit, att till Karlsborgs bestyckning, för hvilket ändamål hitintills anvisats tillsammans 475,000 kronor, måtte äskas för år 1883 ett anslag af 100,000 kronor. Med anledning deraf har departementschefen hos Kongl. Maj:t i fortsättningen yttrat, då "dugliga kastpjäser för närvarande bland vårt fästningsartilleri nästan helt och hållet saknas, får jag tillstyrka, det Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen att bevilja å extra stat för år 1883 till *fästningsartillerimateriel* 100,000 kronor." Kongl. Maj:t har således icke tillstyrkt Generalfälttygmästarens anhållan, att anslaget skulle användas till bestyckning af Karlsborg, utan Kongl. Maj:t har blott begärt anslaget till anskaffning af fästningsartillerimateriel i allmänhet, och i den promemoria, som i frågan varit tillgänglig inom Stats-Utskottet, framhålles såsom det hufvudsakligen bevekande skälet, att de kastpjäser, som finnas i våra "fästningar", äro alldeles föråldrade, att de äro gamla, slätborrade mörsare af dåligt material och befinna sig i sådant skick, att de svårligen skulle kunna användas, hvadan tidsenliga kastpjäser äro af högsta behof påkallade. Hvarken af formuleringen i Kongl. Maj:ts begäran eller i den sålunda sedermera af Generalfälttygmästaren afgifna promemoriar framgår, att anslaget skulle användas specielt för Karlsborg, utan att det skulle användas för våra fästningars i allmänhet förseende med tidsenlig kastmateriel, ehuru väl första påstötningen är af Generalfälttygmästaren gifven genom hans framställning om Karlsborgs

bestyrkning. Jag ber dessutom, att ur den praktiska synpunkten af anslaget erhållande få påpeka, att Karlsborgs bestyrkning från början varit beräknad, redan för blott hufvudvallens och kaponierernas bestyrkning uti till en kostnad af 3,618,000 kronor. Af detta återstå således ännu obeviljade 3,143,000 kronor. Jag hemställer, vid sådant förhållande, huruvida, om för framgången, om icke i denna Kammare, så åtminstone i Medkammaren, det var klokt att icke belamra detta lilla anslag af 100,000 kronor med, om jag så må säga, en farhåga, att man, genom att bevilja detsamma, skulle gifva en handpenning, på fortsatt beviljande af hela detta anslag å 3,143,000 kronor. Är det då icke mera praktiskt att helt enkelt bifalla, hvad Kongl. Maj:t har begärt för våra fästningars förseende med tidsenliga kastpjäser. Jag tillåter mig vidare att påpeka frågans historik. År 1879 begärdes 300,000 kronor, men det gafs blott 100,000 kronor. År 1880 begärdes 200,000 kronor; man fick noll. År 1881 begärdes 100,000 kronor; man fick noll, och detta särskildt därför att i Kongl. Maj:ts proposition samt genom promemorior och dylikt upplystes, att det vore fråga om, att penningarne skulle användas till tackjernspjäser med stålband, hvilket ansågs vara allenast ett olyckligt försök att bibehålla det gamla ej mer tidsenliga materialet: tackjernet. Nu deremot har Stats-Utskottet inhemtat, att det är meningen att öfvergifva detta försök, och att de pjäser, som med detta anslag skulle tillverkas, komme att blifva 15 centimeter refflade bakladdningshaubitzer af *martinstål*, och detta har häft åtminstone mina betänkligheter. Då jag derfore nu önskar, att dessa medel må af Riksdagen blifva beviljade, så hemställer jag än en gång huruvida det kan vara skäl att vid detta lilla anslag fästa den tanken, att i dess beviljande ligger fortsättning af Karlsborgs bestyrkning med de stora summor, som dertill erfordras, och huruvida det icke är mera praktiskt att bevilja detta anslag allenast till anskaffning af tidsenliga mörsare, hvilka kunna uppställas antingen på Karlsborg eller Oskar Fredriks borg eller på Vaxholms fästning eller i Karlskrona. Och då det är endast detta senare, som Stats-Utskottet har menat med sin mellanmening, vill det tyckas mig, som om denna mellanmening vore mycket riktigt tillkommen. Närmare utförd skulle den låta: *utan att för denna lilla summas skull vilja ingå i pröfning, om man skall fortsätta att bevilja det större anslaget eller om icke dermed bör tills vidare anstå,*“ föreslår Stats-Utskottet Riksdagen att gifva dessa penningar till anskaffning af kastpjäser.

Dessutom är det enligt min tanke mycket önskvärdt och högst nödvändigt, att hela frågan om Karlsborg får en närmare utredning i syfte att utröna, om denna fästning verkligen kan uppfylla det ändamål, man med densamma afsett och dermed sammanhänger naturligtvis frågan om fästningen bör bestyrkas. Derom få vi dock må hända vid en följande punkt anledning att vidlyftigare tala; men då jag, på grund af hvad jag nu anført, anser, att mellanmeningen för detta tillfälle är mycket lämplig och välbetäckt, anhåller jag, i öfverensstämmelse dermed, om bifall till Stats-Utskottets förslag.

*Anslag till
fästnings-
artilleri-
materiel.
(Forts.)*

Anslag till
fästnings-
artilleri-
materiel.
(Forts.)

Herr Casparsson: Efter den förklaring, statsutskottsledamoten på elfsborgsbänken nu afgifvit, synes det, såsom meningen vore, att detta anslag icke skulle användas till bestyckning af Karlsborg, och då vet jag icke, hvartill denna mellanmening skall tjena. Jag behöfver icke erinra herrarne, att 1867 års Riksdag begärde en fullständig utredning rörande både Karlsborgs fästning och våra andra befästningar och att en sådan utredning föreligger, hvars resultat, i afseende å Karlsborgs fästning åtminstone, är fullt tillfredsställande. Men jag fruktar att, om nu denna mellanmening skulle inkomma i Riksdagens skrifvelse, det verkliga kunde synas, som om 1882 års Riksdag hade ifrågasatt, om det vore värdt att fortsätta bestyckningen af Karlsborg, sedan man redan i 61 år hållit på med dess byggande; och det vore en åsigt, hvars uttalande jag skulle på det högsta beklaga. Vill Riksdagen hafva en ytterligare utredning, hvarför då icke öppet begära den i en skrifvelse? Men att begära något sådant i en slingrande mellanmening, synes mig mindre väl betänkt. Jag vet, att jag icke kan hafva någon auktoritet i Kammaren, och vill därför ej framställa något yrkande, men jag har velat till protokollet uttala min bestämda protest mot denna mellanmenings inläggande.

Friherre von Kræmer: Herr Casparsson säger fortfarande, att Utskottets hemställen icke synes stämma med Kongl. Maj:ts proposition. Jag kan icke inse detta. Stats-Utskottets förslag går ut på att bevilja hvad Kongl. Maj:t har begärt till *anskaffning af fästningsartillerimateriel*, men man har icke velat göra någon inskränkning och säga, att dessa artilleripjeser ovilkorligen skola ställas upp på Karlsborg, utan äfven på andra ställen, der de kunna behöfvas. Sedermera har samme talare yttrat, att om det vore meningen att få en utredning rörande Karlsborgs lämplighet och i hvad mån denna fästnings bestyckning bör fortsättas, Riksdagen borde begära denna utredning. Talaren yttrade härom dagen, att när Kongl. Maj:t icke visste hvad han skulle göra, så tillsatte han en komité, och deri kan talaren hafva rätt, att tillsättande af komitéer icke alltid har ländt till det önskade resultatet. Just därför har Stats-Utskottet icke nu ansett lämpligt att göra en framställning om komiténs tillsättande, utan endast genom en antydan, att det icke velat ingå i pröfning af frågan om nyttan af Karlsborgs fortsatta bestyckning, angifva, att det vore lämpligast, att Kongl. Maj:t utredde frågan härom, utan att Riksdagen inläte sig på frågan om huru en sådan utredning skulle ske.

Friherre af Ugglas: Friherre von Kræmer har genom sitt sista och äfven genom sitt första anförande efter mitt förmenande på det tydligaste sätt ådagalagt, att Herr Casparsson har rätt. Kongl. Maj:t har nemligen icke begärt något annat än 100,000 kronor till fästningsartillerimateriel, utan att yttra ett enda ord, om denna materiel skall användas för Karlsborg eller någon annan fästning. Hvad har då Stats-Utskottet för anledning att säga, att Stats-Utskottet

icke vill ingå i pröfning, om denna materiel bör användas för Karlsborg eller icke? Möjligen har det kommit sig deraf, att Stats-Utskottet skulle velat motverka *Generalfältygmästarens* yttrande, att materielen skulle användas till fullföljande af bestyckningen utaf Karlsborg. Men *Kongl. Maj:t* har derom icke yttrat ett ord, och hvad har man för skäl att inlåta sig på en pröfning, som *Kongl. Maj:t* icke har begärt? Ehuru sålunda, efter min uppfattning, Herr Casparsson har rätt i sak, är dock frågan om denna mellanmenings intagande eller icke af ingen betydelse, emedan, såsom vi veta, motiveringar aldrig vinna laga kraft.

Anslag till fästningsartilleriemateriel.
(Forts.)

Herr Abelin: Äfven jag har funnit den ifrågavarande mellanmeningen vara olämplig. Då jag först genomläste Stats-Utskottets yttrande förekom det mig, som om Utskottet, hvilket, såsom bekant, under flera år afstyrkt allt anslag till *Karlsborgs bestyckning*, nu ändtligen kommit att öfvergå till en bättre åsigt, ehuru väl Utskottet, som måhända har svårt erkänna ett begänget missat, ville genom den ifrågavarande frasen betäcka reträtten. Nu har jag hört uttalas en annan uppfattning af denna mellanmening och denna uppfattning har sedermera visat sig vara den rätta. Men då så är, skulle mellanmeningen, om den finge kvarstå, kunna hafva sina betänkliga följder. Vid sådant förhållande och då jag för öfrigt anser det vara af högsta vikt att Karlsborgs fästning så snart som möjligt försattes uti ett första stadium af försvarbarhet, skulle jag helst vilja se, att anslaget beviljades under den bestämda förutsättning, att det skulle användas till Karlsborgs bestyckning, eller att det beviljades under den rubrik, som förut varit för samma anslag använd och som *Generalfältygmästaren* i sin framställning till *Kongl. Maj:t* om äskande af medlen använt. Då emellertid detta nu mera icke låter sig göra, men det synes mig vara af vikt, att i motiveringen icke förekommer ett yttrande, som kunde tagas såsom vore Kammaren eller Riksdagen likgiltig för fortsättandet af Karlsborgs bestyckning, vågar jag hemställa att med bifall till Utskottets förslag, i hvad det angår beloppet, den ifrågavarande mellanmeningen måtte ur motiveringen utgå. Jag hemställer vördsamt om proposition derå.

Grefve Beck-Friis: För min del kan jag icke finna, att denna mellanmening är på något sätt anstötlig. Utskottet har genom densamma allenast gjort en omskrifning af de motiv, som *Kongl. Maj:t* sjelf har framställt för detta anslag. *Kongl. Maj:t* har gjort precis så som Stats-Utskottet: *Kongl. Maj:t* har nemligen framlagt *Generalfältygmästarens* förslag, men, utan att ingå i pröfning af detta förslag, har *Kongl. Maj:t* begärt detta anslag till *fästningsartilleriemateriel*; Stats-Utskottet har beträdd samma väg, då det säger: "utan att ingå i pröfning af frågan, huruvida Karlsborgs fästnings förseende med bestyckning för närvarande bör fortgå", tillstyrker Utskottet Riksdagen att bevilja det äskade anslaget. Jag tror, att detta är sakens rätta sammanhang, och att deri vilja inlägga någon bimening eller något annat tror jag

*Anslag till
fästnings-
artilleri-
materiel.*
(Forts.)

icke vara lämpligt, helst Utskottets förslag är fullkomligt det-samma som Kongl. Maj:ts förslag.

Friherre von Kræmer: Jag är till hufvudsaklig del redan förekommen, men ber dock få säga, att jag tror, att Friherre af Ugglas' yttrande, att Stats-Utskottet skulle anfört något, som Kongl. Maj:t icke sagt, är fullkomligt origtigt. Förhållandet är nemligen tvärtom. Stats-Utskottet har blott närmare utfört hvad som framgår af Kongl. Maj:ts proposition, och dervid blott citerat Generalfälttygmästarens yttrande om Karlsborg. Isynnerhet framgår af en annan ärad talares yttrande, då denna nyss hade ordet och framställde det bestämda yrkandet, att mellanmeningen skulle tagas bort, att, om man ströke bort denne mellanmening, man just derigenom skulle säga något annat, än hvad Kongl. Maj:t har sagt. Då skulle man nemligen accentuera, att anslaget skulle användas för Karlsborgs bestyckning, ehuru Kongl. Maj:t begärt anslaget allenast till bestyckning af fästningarna i allmänhet.

Herr Statsrådet Taube: Kongl. Maj:t satte med flit in ordet *fästningsartilleriemateriel* i sin proposition till Riksdagen därför, att det syntes Kongl. Maj:t riktigare och mera öfverensstämmande med titlarne å de öfriga artillerianslagen: anslagen till *fältartilleri- och positionsartilleriemateriel*. Det står således icke *fältartilleriemateriel* för Svea, Göta eller Vendes artilleriregemente, utan det står endast i allmänhet *fältartilleriemateriel*. Så ock i fråga om positions- och fästningsartilleri. Sant är, att Generalfälttygmästaren begärt, att nu ifrågavarande anslag måtte få användas för Karlsborgs fästning, och Kongl. Maj:ts afsigt är att använda det för Karlsborg, men Kongl. Maj:t har tillika ansett det icke vara ändamåls-enligt att så inskränka anslagets användande, att om behofvet till exempel fordrade, att det användes för Vaxholms fästning, Kongl. Maj:t icke till sådant användande skulle hafva rättighet. Nu finnas inga kaspjeser af duglig beskaffenhet för fästningarne. Dessa skulle blifva de första mantelhaubitser af martinstål. Skulle behofvet sedan fordra, att de användes på t. ex. Vaxholms fästning, så måste ock Kongl. Maj:t ovilkorligen hafva rättighet att flytta dem dit.

Herr Montgomery Cederhielm: Jag vill endast fästa uppmärksamheten derpå, att frågan helt enkelt är den, att Stats-Utskottet här tillstyrkt ett anslag, som Kongl. Maj:t begärt, och dervid har Utskottet yttrat, att Utskottet "*utan att ingå i pröfning etc.*" tillstyrker Riksdagen att bevilja det af Kongl. Maj:t äskade beloppet. För min del anhåller jag därför, att Kammaren, utan att ingå i någon pröfning af denna pröfning, ville bifalla Utskot-tets förslag.

Herr Casparsson: Efter den förklaring, som från stats-rådsbänken har afgifvits, synes det vara fullkomligt klart och tydligt, att den uppgift, som här blifvit lemnad af en ledamot af

Stats-Utskottet, nemligen att Kongl. Maj:t icke skulle hafva ingått i någon pröfning af Generalfälttygmästarens framställning i ifrågavarande afseende, icke är riktig. Herr Statsrådet och Chefen för Landtförsvarsdepartementet har nemligen uttryckligen förklarat, att Kongl. Maj:t har företagit en sådan pröfning, och jag föreställer mig för öfrigt, att Kongl. Maj:t alltid gör det, då en officiel myndighet inkommer med någon framställning. Vid sådant förhållande anser jag denna mellanmening fullkomligt obehöflig och onödig, och då en ärad talare nu framställt yrkande derom, att denna mellanmening måtte utgå, så ber jag att få för-ena mig i detta yrkande.

*Anslag till
fästnings-
artilleri-
materiel.
(Forts.)*

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att derunder yrkats dels bifall till förevarande punkt, dels ock, af herr *Abelin*, bifall till punkten med uteslutande ur motiveringen af den der förekommande mellanmeningen "utan att ingå i pröfning af frågan huruvida Karlsborgs fästnings förseende med bestyckning för närvarande bör fortgå".

Härefter gjordes propositioner enligt dessa yrkanden och förklarades propositionen på bifall till punkten vara med öfvervägande ja besvarad.

11 punkten.

Bifölls.

12 punkten.

Herr Statsrådet Taube: Vid sista riksdagen visade jag med några siffror, att om det lilla anslag, som då föreslogs af Stats-Utskottet till Karlsborgs fästning och som äfven nu är af Stats-Utskottet föreslaget, skulle beviljas af Riksdagen, skulle det åtgå omkring 60 år att få fästningen färdig. Då fästningen nu har hållit på att byggas i 62 år, skulle således 122 år åtgå för fästningens fullbordande, d. v. s. ungefär $1\frac{1}{3}$ sekel. För min del kan jag icke finna det riktigt hvarken ur statsekonomisk eller militärisk synpunkt. I statsekonomiskt afseende kan jag icke anse det vara riktigt att gifva så små anslag, att förhållandet mellan "faux-frais" och den summa, som verkligen kan användas till fästningsbyggnaden, blir allt för otillfredsställande. Ur militärisk synpunkt kan det icke vara riktigt att i så många år hålla på med fästningens byggande och ändå icke hafva den i försvarbart skick; och försvarbar blir den icke förr, än den blir slutet ått landsidan.

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.*

Såväl 1867 som 1876 års komitéer hafva enhälligt uttalat den åsigt, att Karlsborg bör vara en förrädsfästning, icke en replieller manöverfästning i egentlig mening. Detta hindrar dock naturligen icke, att i fall en fiende kommer t. ex. från sydvest, fästningen äfven kan spela rolen af en manöverfästning. Samma åsigt

Första Kammarens Prot. 1882. N:o 11.

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)*

hystes äfven af general Franc Sparre, som var fortifikationsgeneral år 1820, då Karlsborg började anläggas. Han ansåg ock, att en fästning borde anläggas på någon punkt mellan Hjelmaren och Vettern, hvilken fästning framför allt skulle vara en manöverfästning. En dylik fästning förordades äfven af 1876 års komité, som ansåg, att denna fästning vore ett bland de allra oundgängligaste villkoren för landets försvar, för arméns lyckliga operationer i händelse af ett krig. Men trots det, att komitén sålunda ansåg denna fästning vara af en så öfvervägande betydelse, tvekade den icke att säga, att Karlsborgs hufvudfästning allra först borde fullbordas, derefter den nämnda fästningen och sist de detacherade fästena omkring Karlsborg, å Vaberget vid Hammarsnäset och Hästebäcka.

För min del kan jag icke finna annat än att detta tillvägagående är det enda rigtiga och att ett annat skulle vara allt annat än välbetänkt.

Visserligen är det sant, att den tid kan komma, kanske ganska snart, då man måste taga frågan om nya befästningars anläggning i allvarligt öfvervägande. Jag räknar hit först och främst den nämnda fästningen mellan Hjelmaren och Vettern; vidare befästningar för att skydda inloppet till Göteborg och slutligen möjligen äfven några mot Dalarö, för den händelse att Baggenstaket skall upptagas. Det oakadt synes det mig, att man för närvarande icke bör börja med några nya fästningsföretag, utan i stället koncentrera sina krafter på ett håll. Sedan befästningsarbetena vid Karlskrona nu äro i det närmaste färdiga, vore det således endast ett fästningsarbete, nemligen vid Karlsborg, som under den närmaste framtiden skulle komma att pågå i Sverige. Till befästningsarbetena vid Karlskrona äro för innevarande år anslagna 70,000 kronor och till Karlsborgs fästning 100,000 kronor. Det är således tillsammans 170,000 kronor, som nu utgå till fästningsbyggnader. Det vore därför icke mera än billigt att man för nästa år beviljade 150,000 kronor till Karlsborg.

Vid läsning af Stats-Utskottets utlåtande har jag för min del åtminstone icke kunnat undertrycka den tanken, att Stats-Utskottet anser sjelfva arbetet i och för sig, icke fästningens fullbordande, såsom mål. Det är möjligt, att jag deri misstagit mig, men Stats-Utskottets Herrar ledamöter torde förlåta mig därför. Det tyckes som om man ville att arbetet skulle bedrivas egentligen för att sysselsätta kronans arbetsmanskaf och möjligen äfven fortifikationens befäl, och visserligen är det godt att de hafva någon sysselsättning, men jag tror dock icke, att detta är det allra lämpligaste användningssättet af dessa krafter; dessutom torde väl fästningens byggande vara hufvudsaken, icke arbetet i och för sig.

Chefen för fortifikationen har så tydligt som möjligt ådagalagt, att, om icke ifrågavarande anslag ökas, förhållandet mellan "faux-frais" och det som användes till fästningens byggande blir mycket otillfredsställande. Dessa faux-frais hafva ett år gått upp ända till 26 procent. Jag skulle därför sjelf icke hafva tvekat att tillstyrka Kongl. Maj:t att förelägga Riksdagen proposition

om beviljande af 250,000 kronor till denna fästning, om icke andra trängande behof hade gjort sig gällande. Emellertid har jag föreställt mig, att för kommande år Karlsborg måste hafva större anslag, ty, såvidt jag förstår *måste* fästningen fullbordas. Jag kan nämligen icke tro, att sedan man i 62 år byggt på fästningen och ändligen fått ungefär ²; deraf färdiga, man nu skulle vilja upphöra dermed.

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)*

Jag anhåller vördsamt om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Grefve Beck-Friis: För min del har jag inom Stats-Utskottet icke kunnat biträda hvarken det motiv, Utskottet anfört, eller det slut, hvartill Utskottet kommit. Motivet är nemligen det, att det "icke skulle förefinnas någon särskild anledning att nu höja detta belopp", och så hänvisar Utskottet till hvad Riksdagen gjort under de två föregående åren. Ser man då efter hvad som legat till grund för besluten de föregående åren, så befinnes att det varit å ena sidan statsverkets betryckta ställning och å andra sidan nödvändigheten att skaffa arbete åt kronoarbetarescorpsen. Det förra skälet torde väl icke kunna med fog anföras såsom giltigt denna riksdag, då den ekonomiska ställningen är så pass god, och hvad det andra skälet beträffar eller nödvändigheten att skaffa arbete åt kronoarbetarescorpsen, så gäller det icke längre, emedan, såsom vi veta, denna corps icke längre finnes der, utan är flyttad till Tjyrkö. Intetdera af de skäl, som blifvit anförda, eger således nu mera giltighet.

Hvad beloppet af ifrågavarande anslag beträffar, instämmer jag till alla delar i det, som af Herr Statsrådet och Chefen för Landtförsvarsdepartementet här nyss blifvit yttradt, och yrkar således bifall till Kongl. Maj:ts proposition och afslag å Stats-Utskottets förslag.

Friherre von Kræmer: Det torde vara få äfven af krigshistoriens mest berömda fästningar, kring hvilka så heta strider stått, som kring Karlsborg! Det enda år, då det der var temligen lugnt, var 1880, men det kom sig deraf, att man då skjutit bort sin ammunition i föregående punkten på Marma skjutfält; men 1881 blossade striden upp igen! Jag hade då tillfälle att anförda de skäl, som ur principiell synpunkt föranledde mig att motsätta mig hvarje anslag till Karlsborgs fästning, till dess fullständig utredning skett. Jag skall noga akta mig för att nu upprepa dessa skäl och vill endast hålla mig till hvad som för tillfället rättfärdigar Stats-Utskottets framställning. Deribland torde i första rummet böra anföras, att det under flera år har beviljats just detta anslagsbelopp och vidare att, om man nu åter beviljar detta belopp, så skulle det öfvergå till fast praxis att till Karlsborg anslöges dessa 100,000 kronor, utan någon vidare strid eller svårighet, såsom ett pro-tempore-anslag, till dess en sådan utredning kunde frambringas, att representationen kunde förmås till kraftigare ansträngningar för fästningens fullbordande antingen efter den gamla planen eller — hvilket enligt min fulla öfvertygelse vore

Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)

det rigtiga — på ett helt annat sätt. Efter mitt förmenande är det nemligen klart, att en fästning, som är omgifven af beherskande höjder, icke kan göras försvarbar på den centralpunkt, den nu intager, utan dess försvarsduglighet måste bero deraf, att dessa kringliggande höjder befästas, och det är af stor vigt, att detta sker så snart som möjligt, ty det är, såsom sagdt, på dessa fästen, som allt hänger, och när de väl blifvit färdiga, anser jag, att sjelfva centralpunkten eller nuvarande fästningen borde kunna på ett helt annat och vida enklare sätt, än som nu sker, fullbordas. Det är på grund af dessa skäl, som jag tror, att hos representationens flertal ovilja råder att bevilja så stort anslag till Karlsborgs fästning, som af Kongl. Maj:t blifvit begärdt, men högst angeläget torde det efter mitt förmenande vara att icke framkalla den motsatta krisen, hvarom redan förslag varit väckt inom Stats-Utskottet både i fjor och i år, nemligen att icke alls bevilja något anslag; ty fästningen behöfver verkligen anslag, äfven under den tid utredningen pågår, dels för fullföljande af de arbeten, som der äro påbörjade, och dels äfven till byggande af kaserner, som der lämpligen borde anläggas. Man får nemligen icke glömma, att Karlsborg icke blott är en fästning, utan äfven en storgarnisonsort med en mängd skolor och dylikt. Jag anser derfor att det bör blifva praxis i Riksdagen, att Karlsborg får ett fast anslag af 100,000 kronor till dessa ändamål, till dess fullständig utredning skett angående denna fästning, men efter mitt förmenande riskerar man att förlora detta och framkallar ofelbart den krisen, att man ett annat år får intet anslag alls, derest man frångår den praxis, som blifvit antagen, nemligen att bevilja 100,000 kronor per år. Det förut alltid anförda skälet, att det skulle vara för att sysselsätta gratisarbetsstyrkan, har af chefen för Landtförsvarsdepartementet nu blifvit öfvergifvet, men jag tager mig dock friheten ytterligare påpeka, att han haft fullkomligt rätt deri, emedan disciplin-kompaniet, som år 1877 bestod af 288 man, 1878 af 246 man, 1879 af 200 och 1880 af 114, nu nedgått, så att det i december 1881 blott bestod af 74 man. I och för denna arbetsstyrkas sysselsättande är detta anslag öfverflödigt tillräckligt.

Emellertid ber jag att särskildt få påpeka, huru föga lämpligt det är, att, innan en fullständig utredning blifvit förebragt om vårt fästningssystem i allmänhet, nu gifva förhöjdt anslag till Karlsborg, helst då det af fortifikationsbefälhafvarens underdåniga memorial till Kongl. Maj:t af den 17 november sistlidne år framgår, att Karlsborg blott är en förrädsfästning och att en eller flere manöverfästningar äro för oss oundgängligen nödvändiga. Jag tager mig friheten uppläsa följande rader, som jag afskrifvit ur nämnda fortifikationsbefälhafvarens memorial:

“Manöverfästningar äro för oss oundgängliga, och den komité, som 1876 tillsattes, har äfven derom yttrat sig, samt Eders Kongl. Maj:t, i anledning deraf, anbefalt undersökningars verkställande i trakten mellan Hjelmaren och Vettern, undersökningar, angående hvilkas resultat jag med snaraste skall inkomma med underdånig anmälan.” Dertill hafva af Herr Statsrådet och Chefen för Landt-

försvarsdepartementet nu blifvit lagda antydningar om möjligen blifvande befästningar vid inloppet till Göteborg och vid Baggensstaket. Visserligen tillade Herr Statsrådet, att enligt hans åsigt fulländandet af Karlsborgs fästning är hvad man först måste arbeta på, men manne det icke kan hända, att efter en närmare undersökning af dessa fästningars vigt och betydelse, jemförda med hvarandra, resultatet kan blifva, att det torde vara lämpligast, att vi koncentrera våra krafter på uppförandet af manöverfästningarne eller på de antydda fästena till skydd för inloppet till Göteborg och Stockholm, i stället för att nedlägga större summor på förrådsfästningen Karlsborg?

Jag tror således, att frågan om dessa arbetens olika rangs emellan eller deras mer eller mindre pressanta beskaffenhet icke ännu kan anses afgjord, och detta torde vara ett ytterligare skäl att blott bevilja ett "pro-tempore-anslag" till Karlsborg, till dess frågan blifvit vederbörligen utredd. Vidare ber jag få tillägga, att det torde vara fullkomligt omöjligt att i representationen i dess helhet kunna genomdrifva beviljandet af något verkliga betydligt anslag till Karlsborgs fulländande, förr än en fullkomlig utredning blifvit förebragt, huru Karlsborg skulle se ut för att verkligen vara försvarbart efter nutidens fordringar och hvilken ställning fästningen skulle komma att intaga till vårt försvarssystem i allmänhet. Stats-Utskottet har emellertid icke ansett sig nu böra föreslå Riksdagen att anhålla hos Kongl. Maj:t om en utredning i sådan rigtning, utan har blott velat, genom att år efter år endast tillstyrka ett sådant mindre anslag till Karlsborg, antyda, att det är nödvändigt, att en gång en fullständig utredning i detta afseende blir verkställd. Jag anser därför, att Stats-Utskottet haft goda skäl att nu likasom de närmast föregående åren blott tillstyrka beviljandet af 100,000 kronor till Karlsborg, och om Utskottets motivering är något kortfattad, så torde det måhända komma sig deraf, att saken så många gånger varit före, att det icke är af nöden att upprepa de gamla skälen.

Jag anhåller på dessa skäl om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Wennerberg: I likhet med den siste talaren skall jag afhålla mig från alla strategiska anmärkningar angående Karlsborgs fästning. Såsom icke sakkunnig har jag alltid ansett mig böra ansluta mig till de åsigter, som i detta afseende uttalats af personer, af hvilka man med rätt kan fordra, att deras omdöme grundar sig på tillräckliga militära insigter. Jag har därför alltid anslutit mig till chefen för Fortifikationen och de Konungens rådgifvare, som haft med fjerde hufvudtitelns angelägenheter att göra. Det är endast helt kort jag tänker sysselsätta mig så väl med hvad som står i Stats-Utskottets afstyrkande utlåtande som med det lilla, som i Kongl. Maj:ts proposition finnes angående ifrågavarande summans nödvändighet.

Det torde vara känt för Kammarens samtliga ledamöter, att Stats-Utskottets afstyrkande utlåtanden under de senare åren af

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)*

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.*
(Forts.)

anslaget till Karlsborgs fästning varit både synnerligen kort och besynnerligen innehållslöst. Denna gång kan man emellertid icke säga mera om det än det första, ty nog är det, hvad innehållet beträffar, ganska märkvärdigt, detta lilla korta utlåtande, som lyder så: "då för hvarterdera af nästlidna och innevarande år Riksdagen till detta ändamål anvisat 100,000 kronor, oaktadt högre belopp varit ifrågasatta, och någon särskild anledning icke lärer förefinnas att nu höja detta belopp, hemställer Utskottet" etc.

Jag tror, att hvar och en, som fordrar litet logiskt sammanhang mellan premisser och konklusion skall finna, att det hade varit alldeles i sin ordning om utlåtandet i stället hade låtit så: "då för hvarterdera af nästlidna och innevarande år Riksdagen till detta ändamål anvisat 100,000 kronor, oaktadt högre belopp varit ifrågasatta, så torde nu någon särskild anledning icke finnas att åter igen minska det af Kongl. Maj:t begärda beloppet, emedan saken under minst två år lidit en förlust, som Riksdagen nu hade bort ersätta." Men detta resonnement tager sig ännu besynnerligare och bjertare ut, om man ser på hvad chefen för Fortifikationen har yttrat särskildt om betydelsen af detta anslags större eller mindre belopp. Ju mindre som beviljats, dess mindre har ej blott kunnat uträttas, utan desto större hafva faux-frais-omkostnaderna blifvit, ända derhän, att de under de två sistlidna åren hafva uppgått till 26 procent, under det att de åren förut, då ungefär dubbla summan anslogs, blott stego till något öfver hälften häraf eller 13,⁴⁵ procent. Det är ju klart, att derigenom att man utan vidare går in på den nedsättning, Stats-Utskottet föreslår, gör man sig skyldig till en mycket stor misshushållning; och ett förlösande af statens medel eger då rum, liksom det har egt rum under de senare åren, till den grad, att jag knappt förstår, huru man skall kunna försvara det. Vill man, vid belysning af den kalkyl som chefen för Fortifikationen sålunda framställt, då åter läsa detta utlåtande, så skulle det taga sig ut på följande sätt: "då för hvarterdera af nästlidna och innevarande år Riksdagen anvisat mindre belopp än som ifrågasatts, oaktadt tydligen blifvit visadt, att derigenom en misshushållning uppkommer, så torde någon anledning nu icke förefinnas att upphöra med denna misshushållning." Man kan icke tolka utlåtandet annorlunda, äfven om man kan läsa det innantill på annat sätt.

Emellertid torde det icke blott vara Stats-Utskottet, som haft del deri, att ständigt lägre summa blifvit af Riksdagen beviljad till detta ändamål än hvad Kongl. Maj:t på grund af utredning af vederbörande myndigheter med skäl har äskat. Det är smärtsamt att säga det, men jag kan icke undertrycka det påståendet, att Kongl. Maj:ts rådgifvare också i någon mån hafva bidragit till detta förhållande. Oaktadt chefen för Fortifikationen genom grundliga utredningar och beräkningar visat, hvilken summa vore erforderlig, för att icke misshushållning skulle uppkomma, har den första afprutningen på densamma alltid skett i Kongl. Maj:ts råd. Intet under då, om sedan inom Stats-Utskottet, der sparsamhet med statens medel torde få anses såsom en mycket fosterländsk

dygd, ehuru man måhända stundom der lagt alltför stor vikt derpå, man resonnerat som så, att om det går an att chefen för Landtförsvarsdepartementet kasserar chefens för Fortifikationen beräkningar, så torde det också gå an att göra ytterligare nedprutningar inom Stats-Utskottet.

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)*

Här är begärdt 150,000 kronor och en god och fullständig utredning af behovet af denna summa finnes i Kongl. Maj:ts proposition gjord af fortifikationschefen, men derefter kommer ett yttrande till statsrådsprotokollet af chefen för Landtförsvarsdepartementet, hvilket, enligt min uppfattning, gifver ständig anledning till ytterligare nedprutning. Det heter nemligen der, att Karlsborg "icke länge kan lemnas i sitt nuvarande ofullständiga skick". Jag anser för min del, att Karlsborg *icke* kan lemnas i sitt nuvarande ofullständiga skick. Vidare heter det: "att arbetet derå bör, i den mån omständigheterna sådant medgifva, bedrivas med större kraft än som under de senare åren kunnat ske." Jag tror, att man här kunde hafva sagt "under de senare åren" *harskett*. Vidare står det: "Likaledes synes mig vara till fullo ådaga-lagdt, att arbetet i väsentlig grad fördyras i samma mån det bedrivs med allt för små medel." Jag anser, att man saklöst kunde hafva strukit bort ordet "*allt*". Sedan kommer något mycket besynnerligt: "Jag skulle därför ej tvekat, att redan nu tillstyrka nådigt bifall till hela det af chefen för Fortifikationen föreslagna anslagsbelopp, derest det icke vid uppgörandet af statsregleringen blifvit nödigt att för tillgodoseende af andra trängande behof nedsätta den åskade summan." Det är väl möjligt, att här ligger ett verkligt skäl, och jag bugar mig då för det samma, men jag får dock säga, att enligt den uppfattning, jag för min del fått genom läsningen af Kongl. Maj:ts statsverksproposition i år och åtskilliga föregående år, torde den finansiella ställningen knappt något år hafva varit så god som just nu. Hvad det kan hafva varit för "andra trängande behof", känner jag icke, men möjligt är det ju, att så varit förhållandet. Slutligen heter det, att då man nu kan inskränka sig till att arbeta endast på *en* fästning, så bör till denna fästningsbyggnad (Karlsborg) nu kunna anslås större belopp än de sista åren. Jag undrar, om det icke är så, att hvarje belopp, som understiger det af chefen för Fortifikationen med noggrann beräkning föreslagna, är för litet. Emellertid finnes det ju ett skäl, för hvilket man alltid bör buga sig och det är det, att den finansiella ställningen är sådan, att den icke tillåter att bevilja hvad Kongl. Maj:t har begärt; men *om* den finansiella ställningen tillåter det, *då* måste bättre skäl finnas att afslå en så viktig sak än det enda, som af Stats-Utskottet blifvit anfördt, nemligen att, då man har gjort så ett par år förut, oafsedt att deraf har uppkommit misshushållning, så är det nu icke skäl att göra på annat sätt, oaktadt ställningen tillåter det. Gillar man en gång ett sådant skäl, så blir det för hvarje år allt starkare, väl icke skälet i och för sig, men svårigheten att gå ifrån det.

Jag tror dock icke, att det skäl, som här är uppgifvet, ens

Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)

inom Stats-Utskottet har ansetts fullgodt och der varit afgörande, utan det finnes nog ett annat skäl, som ej är uttaladt, men som kanske är verksamt hos ganska många och för hvilket, om det vore grundadt, man då *måste* böja sig, om ock ovilligt — jag menar den allt mer och mer spridda öfvertygelsen, att Karlsborgs fästning är en misslyckad tillställning, en fästning efter ett anti-överadt, nu mera allmänt öfvergifvet system, hvarför det icke är skäl att vidare kasta bort några penningar på den samma. Då ber jag här att få erinra, att *om* förhållandet vore sådant, *om* rätten skulle ligga på den sidan, då är det bra hårdt att nu kasta bort ett enda öre på denna fästning. Skedde det i början, så var det i god tro, och derom är intet att säga, men sker det nu, då får jag säga, att misshushållningen står lika kraftig kvar, om Riksdagen hvarje år beviljar 100,000 kronor, som om den årligen gäfvade 250,000 kronor, och jag ser intet skäl, hvarför icke Stats-Utskottet med den öfvertygelsen skulle tillstyrkt Riksdagen att afslå *allt* vidare anslag till denna fästning.

Då det enda yrkande, jag för min del skulle vilja göra, är ett yrkande, som påtagligen skulle vara, så att säga, dödfödt, nemligen ett bifall till hvad chefen för Fortifikationen har begärt; och då jag icke heller finner det hafva tecken till utsigt för sig att kunna få den summa beviljad, som af Kongl. Maj:t blifvit begärd, ty om man ock i denna Kammare skulle lyckas genomdrifva detta, så kommer det nog troligen att gå på samma sätt som de föregående åren, nemligen så att Andra Kammaren beviljar den lägre summan, som Stats-Utskottet föreslagit, hvilket sedan leder till gemensam votering med påföljd att blott det lägre beloppet beviljas — så afhåller jag mig från hvarje yrkande.

Grefve Sparre: Under det att vi nu debattera frågan, huruvida anslaget till det enda pågående fästningsarbete vi hafva, bör vara 150,000 eller 100,000 kronor, torde det icke sakna sitt intresse att något litet gå tillbaka till de senaste åren och se till huru Riksdagen i detta hänseende då handlade. Jag skall derföre be att få lemna en kort öfversigt och börjar med det år, då jag först hade äran att deltaga i Kammarens förhandlingar. Jag börjar då med år 1871. Detta år passar så mycket bättre, som just det var ett af försvarsfrågans bemärkelseår och särskildt en brytningspunkt i afseende å anslagen till fortifikationsarbetena. Jag ber att få återkalla i minnet, att Riksdagen sammanträdde år 1871 under sista delen af kriget mellan Frankrike och Tyskland, att erfarenheten af detta krig mäktigt talade sina varningar äfven här i landet samt gaf åt denna riksdag hufvudsakligen karakteren af en försvarsriksdag. Om än under denna riksdag man icke lyckades lösa den väsentligaste delen af frågan eller bestämma ordnandet af våra så att säga lefvande försvarskrafter, så utmärkte den sig dock derigenom, att den lemnade högst betydliga belopp inom hvarje annat område af försvarsväsendet, och särskildt till fästningsbyggnader anslag 1871 års Riksdag större anslag, än någon Riksdag vare sig förut eller sedermera lemnat. Jag ber få

påminna derom, att det var 1871 års Riksdag som beslöt Karlskronas bevästande. Riksdagen anslag dertill icke mindre än 3,750,000 kronor, ehuru under statsregleringsåret endast ett belopp af 200,000 kronor utgick. Till Karlsborgs fästning anslag samma Riksdag icke mindre än 1,520,000 kronor och anvisade deraf redan under det året, under hvilket Riksdagen sammanträdde, ett belopp af 129,300 kronor och under statsregleringsåret 395,000 kronor. Äfven till Vaxholms fästning lemnade samma Riksdag högst betydliga anslag, under statsregleringsåret 194,200 kronor och samma år Riksdagen sammanträdde 322,880 kronor. Om jag sammanräknar de belopp, som blefvo anvisade till utgående vid 1871 års riksdag, så möter mig en summa af 1.241,380 kronor. Går jag vidare, så finner jag, att på grund af de åtgärder, som vidtogos denna riksdag, 1872 års Riksdag anvisade anslag å 750,000 kronor. Som nytt tillkom äfven det året befästningsarbetena vid Oscar Fredriks borg, hvartill Riksdagen anslag 825,000 kronor, dock för statsregleringsåret endast 270,000 kronor. Hela anslagsbeloppet, som 1872 års Riksdag anvisade, utgör 1,020,000 kronor. 1873 års Riksdag lemnade det högsta belopp, som någon Riksdag för dylika arbeten beviljat; det uppgick till icke mindre än 1,950,700 kronor. Dessa anslagsbelopp voro till en väsentlig del en följd af hvad 1871 års Riksdag beslutat. Vid 1874 års riksdag möter mig ett belopp af 975,000 kronor; vid 1875 års 913,000 kronor; vid 1876 års 612,500 kronor; anslagen lemnades då endast till två ställen, nämligen Karlsborg och Karlskrona. 1877 blef summan endast 483,250 kronor, och anledningen dertill synes varit den, att anslaget till Karlskrona icke ansågs vidare fordra så högt belopp som förut. År 1878 begärde Kongl. Maj:t till Karlsborg ett extra anslag å 284,000 kronor, deraf 184,000 till fortifikationsarbeten och 100,000 kronor till det nya sjukhuset samt för befästningarna vid Karlskrona 180,000 kronor. Stats-Utskottet afstyrkte och Riksdagen afslog Kongl. Maj:ts begäran om anslag till sjukhuset af det skäl att möjligen på annat sätt än det föreslagna denna byggnad lämpligare och billigare skulle kunna uppföras. Ett motsatt förhållande möter mig vid 1879 års riksdag. Kongl. Maj:t begärde då 154,000 kronor till kompletterande af hufvudvallen vid Karlsborg och till sjukhuset 100,000 kronor; anslaget till hufvudvallen afslogs, men anslaget till sjukhuset bifölls. Riksdagen beviljade således det året icke något annat anslag för Karlsborg än ofvannämnda till sjukhuset; men till Karlskrona lemnades 70,000 kronor. År 1880 möter oss samma belopp eller 100,000 till Karlsborg och 70,000 till Karlskrona. Vid 1881 års riksdag begärde Kongl. Maj:t till Karlsborgs fästningsbyggnad 150,000 kronor, men Riksdagen beviljade endast 100,000. I år har Kongl. Maj:t åskat samma belopp eller 150,000 kronor för samma ändamål, men Stats-Utskottet hemställer här om enahanda nedsättning af summan som i fjor.

Om jag nu jemför de små belopp, som nu lemnas, med de stora, som förr beviljades, så tvingas jag att göra denna fråga: hvad kan vara anledningen till ett sådant tillvägagående? Åro de

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)*

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)*

fortifikatoriska arbetena i vårt land numera så långt framskridna, att de icke längre fordra något betydligare anslag, eller är offervilligheten mindre i landet? Jag tror icke detta. Jag tror icke heller, att det är af sparsamhetsskäl som Stats-Utskottet minskar anslagsbeloppen, utan skälet dertill måste vara *något helt annat*. Och detta skäl synes mig vara att, om man med förtroende omfattat anslagen till befästningarna vid Karlskrona och Stockholms skärgård, så mottager man med en viss tvekan, ja rent af misstroende hvarje förslag om anslag till Karlsborgs befästande. Det är fullkomligen sant, hvad en talare redan antydt, att det råder ett sådant misstroende mot Karlsborg, och att detta misstroende har växt mer och mer för hvarje år, och jag förutser, att, om så fortgår, blir visserligen det belopp Utskottet föreslagit, det högsta, man kan få af Riksdagen beviljad. Jag fruktar till och med om misstroendet ännu mera hinner tillväxa ett rent afslag; och hvad man än må tänka om Karlsborgs befästningar, på *det* sättet önskar jag dock ej, att man måtte avsluta det halfsekelgamla arbetet, vid hvilket man förr byggt så stora förhoppningar.

Vida mera än sjelfva beloppet, hvarom fråga nu är, är det skäl att fästa sig vid det djupt rotade misstroendet emot Karlsborg, och det synes mig nödvändigt, att man söker vinna klarhet i frågan. Enär jag ser Herr Chefen för Landtförsvarsdepartementet här närvarande, ber jag få uttala till honom min värdsamma anhållan, att han måtte taga frågan om hand, leda oss ur den återvändsgränd, hvari vi kommit, och underkasta denna fråga en noggrann utredning, på det att, om misstroendet vore berättigadt, om Karlsborg icke skulle numera kunna intaga samma plats som förr uti vårt försvarssystem, om kostnaderna för fästningens färdigbyggande skulle uppgå till så höga belopp, att de icke svarade mot den ökning uti försvarskraft, som dermed vunnes, vi i sådant fall måtte upphöra med att lemna anslag dertill, utan i stället rigta våra krafter åt annat håll. Men skulle misstroendet vara oberättigadt, är Karlsborg verkligen af betydelse för vårt försvar, må då frågan, fullständigt utredd, åter föreläggas representationen, och jag vill icke tro annat än att hon då skall anslå belopp, som göra det möjligt att med allvar fortsätta fästningens byggande och inom ej allt för lång tid avsluta detsamma. Skulle det fortgå på samma sätt som hittills, skulle vi fortfarande inskränka oss till dessa 100,000 kronor om året, då kommer ett halft sekel att förgå, innan Karlsborgs fästning blefve färdig. Men icke kan det vara lämpligt att så länge fördröja detta enda nu pågående fästningsarbete, då vi hafva så mycket att göra i den vägen ännu i vårt land; och då för oss svårigheterna äro stora att få den lefvande försvarskraften så stark, att den kan mäta sig med våra grannars, tror jag, att vi icke böra försumma att göra den döda försvarskraften så stark som vi förmå. Vår armé behöfver väl stödet af starka och tidsenliga befästningar. Att fortfarande såsom nu vilja inskränka sig till detta belopp af endast 100,000 kronor, innebär, synes mig, ett stort förbiseende af våra viktigaste intressen. Derföre måste denna utredning, som jag, för min del, lifligt

önskar och som jag anser nödvändig, snart komma till stånd för att bringa klarhet i frågan. För närvarande anser jag det mera likgiltigt, om Riksdagen beviljar 100,000 eller 150,000 kronor för förevarande ändamål. Jag för min del kommer att rösta för det högre beloppet därför, att jag anser af skäl, föregående talare anført, det vara misshushållning att rösta för det lägre, och yrkar således bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)*

Grefve Lagerberg: Jag har i år icke något egentligen nytt att säga Kammaren angående Karlsborgs fästning, ty vid föregående riksdagar har jag haft den sorgliga pligten att försöka försvara denna sak och i denna Kammare lyckats få ett och annat tusentals kronor till den, men deremot aldrig lyckats i Stats-Utskottet. Alla tänkbara skäl har jag sokt upprepa, men utan verkan. Orsaken dertill har nu tagit en form. Grefve Sparre har i sitt sista yttrande verkligen redogjort för denna orsak, nemligen allmänt misstroende att fästningen är obehöflig. Om jag minnes rätt, tog jag mig i fjor friheten säga till min granne bakom mig, som nu tyckes, att doma af hans yttrande, börja tro litet på denna fästning, men då trodde ingenting alls, att, om jag hade hans åsigt, det vore klokast att icke bevilja ett öre. I år är det verkligen så, att misstroendet mot denna fästning varit hufvudorsaken, hvarföre Utskottet icke velat tillstyrka denna ringa summa. När nu emellertid, oaktadt vi hafva utredningar af denna fråga från 1867 års komité, oaktadt vi hafva 1876 års Kongl. proposition och utskottsbetänkande, der tydligt står skrifvet, huru man tänkt sig den ungefärliga planen för Karlsborgs fästning, oaktadt vi 1876 hade ritningar och beräkningar framlagda i Stats-Utskottet till granskning, man nu ändå ropar på utredning, så vet jag sannerligen icke annat, än att man icke behagat taga fullständig reda på dessa utredningar. Men för att nu undvika denna misstro, får man val lof sätta till en komité; hvilket kanske skulle kunna hafva verkan att undanrödja denna misstro, så att vi icke längre må stå kvar och stampa och tvista i denna fråga utan resultat. Den kostnad för öfrigt, som vi för en dylik komité, naturligtvis af sakkunniga personer, måste vidkännas, vore saken väl värd, allra helst som jag då är öfvertygad om, att denna komité skulle klart och fullständigt utreda icke allenast nödvändigheten af Karlsborgs fästnings fullbordan, utan äfven klart angifva hvarst en ny operationsfästning bör vara belägen, en stödjepunkt, nödvändig för vårt fäderneslands försvar.

Herr Rosensvärd: Några yttranden af ett par föregående talare hafva föranlett mig att begära ordet. Man har talat om misstroende angående lämpligheten och behöfligheten af Karlsborgs fästning såsom orsaken till den ringa framgång, Kongl. Maj:ts propositioner i denna del rönt. Om nu denna misstro, som jag hittills har trott endast vara några få personers enskilda åsigt, verkligen skulle vara så allmänt spridd — och det händer ju, att, när man hör samma sak af samma personer ständigt upprepas, man

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)*

till en viss grad kommer till samma omdöme, synnerligast om man icke sjelf är i tillfälle att ingå i någon djupare pröfning af frågan — och om sådana åsikter icke blifvit bekämpade i Stats-Utskottet, då är det icke underligt, att det af Kongl. Maj:t för Karlsborg begärda anslag nedsättes. Men i det fallet instämmer jag fullkomligt med en föregående talare deri, att, skulle sådana skäl förefinnas, då borde de hafva uttalats öppet och icke här som en individs åsigt, utan som en Stats-Utskottets åsigt, en Stats-Utskottets tanke, som lagts till grund för denna nedprutning; och — jag går så långt — då skulle Utskottet hafva sagt: nej, vi misstro hela affären, vi bevilja icke ett öre. Men nu kommer Utskottet i stället och säger: vi vilja icke gifva mer, därför att vi icke gifvit mera förut. Det är ett dåligt skäl. Denna fråga om Karlsborg har just med anledning af den långa tidrymd, hvarunder fästningen varit under arbete, flera gånger förekommit, den frågan nemligen, huruvida icke förändrade förhållanden hafva påkallat förändrade anordningar; och till följd deraf hafva tid efter annan flera komitéer blifvit tillsatta och utredningar gjorda. Hvarje gång sådant skett, på sätt som den nästföregående talaren visade, hafva anslagen till Karlsborg ökats. Efter några år har samma strid åter upplågat, och jag är fullkomligt öfvertygad att, om en utredning på nytt kommer till stånd efter ungefär åtta års hvila, så skall det hafva samma påföljd, eller att anslaget ökas. Men det är just denna erfarenhet, att hvarje gång en utredning skett, Karlsborg gått segrande ur striden, som nu borde vara tillräckligt talande, ty att här ingå i en fullständig strategisk och fortifikatorisk utredning vore icke lämpligt, äfvensom denna erfarenhet tyckes visa, att vi lugnt kunna antaga Kongl. Maj:ts proposition, oaktadt Utskottet anser, att vi böra hålla oss vid hvad som senast gifvits.

Under de senare åren hafva anslagen till de fortifikatoriska arbetena nedgått betydligt. Skälet dertill har varit ganska enkelt. Det har hvarken varit misstro till planen, ej heller någon misstanke, att medlen icke blifvit väl använda, utan det har endast varit det, att man har haft ondt om penningar; det har varit svårt att få statsregleringen att gå ihop. På denna grund har det varit nära till hands att antaga, att de arbeten, som i alla händelser icke kunnat fullbordas annorledes än under loppet af någon vidsträcktare tidrymd, kunde något anstå, för att man sedermera vid möjligen inträffande bättre konjunkturer skulle genom större anslag taga igen den förlorade tiden. Det har således varit ganska goda skäl, hvarföre man hittills under några år minskat dessa anslag. Nu, lyckligtvis, se vi, att detta skäl icke förefinnes, ty brist på medel finnes icke alls. Det vore därför önskligt, om man nu begagnade tillfället att taga igen något af hvad man förlorat under några år, och jag skulle med stor tillfredsställelse hafva sett, att de af chefen för Fortifikationen föreslagna 250,000 kronor blifvit af Kongl. Maj:t äskade. Då emellertid detta icke skett, måste jag inskränka mig till att tillstyrka Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till detta sammanträdes fortsättande kl. 7 e. m.

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)*

Herr Casparsson: Jag har senast blifvit uppkallad af min gamle vän på elfsborgsbänken. Det låg öfver hela hans anförande en modlöshet, som jag icke är van att finna hos honom. Han ville visserligen, att man på Karlsborg skulle fortsätta ett försvarsarbete, men blott ett försvarsarbete för kronoarbeitscorpsen. Han talade om möjligheten att behöfva anlägga en ny manöverfästning mellan Vettern och Hjelmaren. Men jag hemställer, huruvida detta är utförbart, då Stats-Utskottet sätter i fråga, om vi ens kunna fullborda den fästning, som vi för 60 år sedan påbörjat. Jag är öfvertygad om att han är ett uttryck för de åsikter, som i Utskottets majoritet gjort sig gällande, ty jag känner väl igen melodierna från Andra Kammaren. Han talade vidare om de fästningen närliggande höjderna; förmodligen menade han Vaberget. Jag skall då taga mig friheten uppläsa hvad 1867 års landtförsvarskomité i detta fall yttrar. Som bekant är, begärde 1867 års Riksdag en komité af sakkunniga personer för utredning af frågan om fästningsbyggnaderna vid Karlsborg, Vaxholm och Karlskrona, och bland dessa personer återfinna vi dåvarande Generalfälttygmästaren Friherre Wrede och hans efterträdare General Hägerflycht, dåvarande Chefen för Fortifikationen af Kleen, nuvarande Chefen för Fortifikationen Friherre Leijonhufvud och åtskilliga andra. Denna komité säger: "Endast en punkt å det angränsande landet, nemligen det s. k. Vaberget, beläget på ett afstånd af mer än 16,000 fot, har en fästningen beherskande höjd. Detta berg har ej heller vid verkens utstakande lemnats utan afseende; genom vallarnes höjd har hela den vester om medellinien liggande delen af fästningens inre plan blifvit skyddad mot insyn derifrån. Hvad den återstående delen angår, anser komitén Vaberget vara för densamma af ringa betydighet. Om äfven skjutning på så stort, och än större, afstånd låter verkställa sig med refflade kanoner, måste dock dervid träffsäkerheten blifva ringa och mycket höga elevationer begagnas, hvarigenom kulornas nedgående banor blifva så stupande, att skjutningen närmar sig till kastning. Men för att med så höga elevationer inslunga sina projektiler uti fästningen finnes intet skäl för fienden att uppsöka det långt aflägsna Vaberget, utan kan detta med större fördel ske från hvilken annan närmare belägen punkt han må besätta." Sedermera har, efter hvad jag erfarit, en ytterligare komité afgifvit yttrande i frågan. Denna komités utlåtande har jag icke sett och känner således icke till det, men har hört, att det skall gå i samma syfte som det 1867 års komité afgifvit. Vid sådant förhållande frågar jag, äro de farhågor grundade, som här blifvit uttalade mot Karlsborg? Huru ofta skall Riksdagen begära undersökningar om dessa fästningar? Jag har i allmänhet ingenting emot undersökningar, men jag anser denna fråga för närvarande icke så outhärdlig, att en sådan undersökning skulle vara nödvändig. Jag har icke kunnat få annat intryck af Stats-Utskottets afstyrkande hemställan än

Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)

att den tanken skulle ligga bakom alltsammans, att vi böra upp-
gifva Karlsborg. Jag vet ganska väl, att det i krig kan gifvas
tillfälle, då en tvingande nöd kräfver en fästnings uppgifvande,
men i folkens historia vet jag sannerligen icke ett enda exempel
uppå, att man uppgifvit en fästning, innan den ens blifvit färdig.
Men skulle en sådan modlöshet och sådana åsigter göra sig gäl-
lande hos representationen, att, sedan man först uppgifvit åsigter,
man derefter uppgifver fästningar, då fruktar jag, att antingen vi
eller våra efterkommande skola få, med liten namnförändring, in-
stämman i den finske skaldens ord:

“att landets sista hopp gått ner,

och att — Karlsborg är svenskt ej mer.“

Mot en sådan modlöshet vill jag reservera mig och anhåller der-
före om bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Friherre von Kræmer: Jag ber att helt och hållet få in-
stämman i hvad den ärade ledamoten af Stats-Utskottet, talaren på
skaraborgsbänken, har yttrat angående nödvändigheten af att genom
en fullständig utredning i ämnet undanröjda den misstro om sjelfva
möjligheten att göra Karlsborg försvarbart, som allmänt har inro-
tat sig, ja, jag vågar säga det, till och med inom sjelfva fortifika-
tionsvapnet. Men då jag instämmer i denna hans sakrika fram-
ställning, kan jag icke annat än förvåna mig öfver det slut, hvar-
till han kom, eller att vi skulle bevilja 250,000 kronor i strid mot
Utskottets förslag; ty det vore precis detsamma som att säga:
vi hafva förut af misstro till Karlsborg beviljat endast en mindre
interimssumma, nu bevilja vi en större summa, ty nu är miss-
troendet försvunnet. Jag ber således att få instämman i den första
delen af hans yttrande, men måste motsätta mig slutet deraf.

När man är en så erkänt skicklig logiker som den ärade
talaren på kronobergsbänken, kan man visserligen tillåta sig åt-
skilliga egendomliga slutledningar, men det synes mig vara nästan
väl vägad att påstå, att, om Stats-Utskottet tänker, att 100,000
kronor äro bortkastade, man då likaså gerna kan kasta bort
250,000 kronor. Icke heller kan jag förstå den tydning, han gaf
åt Utskottets motivering: “oaktadt högre belopp varit ifrågasatta,
och någon särskild anledning icke lärer förefinnas att nu höja
detta belopp“ — jag tycker att dessa skäl äro fullkomligt sam-
stämmiga. Jag förstår icke, huru han derifrån kom till den slut-
sats, att, oaktadt särskild anledning icke förefunnas, så skulle man
dock bevilja mera? Men detta är mera redaktionsfrågor. Hvad
som angår sjelfva saken är deremot den tredje slutledningen,
hvertill han kom, eller, att, om man hittills beviljat 100,000 kronor
och med svårighet erhållit dem af representationen, så skulle man
nu begära ett större anslag. Det är ju tydligen detsamma, som
att spänna bågen så högt, att man icke får något alls. Det är
just detta, som jag anser beklagligt och som jag sökt motarbete.
Ty efter min uppfattning behöfver Karlsborg ett årligt anslag till
fullbordande af de påbörjade arbetena, hvilka icke gerna kunna
lemnas i det trasiga skick, hvori de nu befinna sig. Den omtalade

hufvudgrafvens yttermur t. ex. — det vore önskligt att af Kongl. Maj:ts proposition kunna se hvad den *ensam* skulle kosta, i stället för att nu ständigt denna oundvikliga utgiftspost sammanföres med åtskilliga mindre viktiga arbeten, hvilka ännu icke fortskridit så långt, att de ovilkorligen måste fullbordas. Efter hvad jag hörde uppgifvas i fjor, ansågs fullbordandet af denna yttermur då kosta 190,000 kronor. Den borde således i år blifva nästan färdig.

Sedermera kommer frågan om det belopp, som erfordras för fullbordande af fästningens centrum. Denna utgift kan först genom en blifvande utredning klargöras; men vågar jag i det fallet uttrycka en olika tanke mot den, som framställdes af en talare här framför mig, då han påstod, att en komité vore den rätta formen för en sådan utredning. Jag tror att bestämmandet af formen för denna utredning bör helt och hållet öfverlemnas åt Kongl. Maj:t, som antagligen kan bättre åstadkomma den genom att låta verkställa undersökningen af tecnici än genom tillsättande af en diskuterande komité. Derjemte ber jag att få påpeka ett ytterligare skäl, hvarföre man icke i år velat höja de föregående årens anslag, nemligen att i Kongl. Maj:ts proposition säges, att sedan fästningsarbetena vid Karlskrona vid detta års slut blifvit fullbordade, man nu kan koncentrera fästningsanslaget mera på Karlsborg. Det skälet vore riktigt, om det icke komme ett par år för tidigt. Karlskrona fästning blifver fullbordad i år; men ännu erfordras 76,600 kronor för denna fästnings förseende med fullständiga inventarier, hvarföre äfven i år blifvit begärdt och af Stats-Utskottet tillstyrkt 38,000 kronor. Detta skäl kan, som sagdt, gälla om ett par år, men icke nu. En talare på upplandsbänken yttrade, att jag föreslagit en ny manöverfästning. Jag ber om ursäkt — det har jag icke gjort. Det förslaget utgick från chefen för Fortifikationen, hvars yttrande jag uppläste, och var grundadt på 1876 års komités utlåtande. Jag tilltror mig visst icke att vare sig till eller afstyrka något sådant. Jag nämnde det blott för att ytterligare visa nödvändigheten af utredning i frågan om fästningssystemet i dess helhet. Jag anser af ofantlig vikt att få utredt, huruvida dessa ytterligare befestningar ej måhända äro nödvändigare än Karlsborg. Helt och hållet instämmande i den åstundan, som från så många håll inom representationen blifvit uttalad, att nemligen blifva befriad från den tryckande känslan af ovisshet, som nu hvilat öfver karlsborgsfrågan och att för den skull få ett annat år motse en fullständig utredning af saken — tror jag i likhet med Stats-Utskottets pluralitet, att den rätta vägen nu är att bevilja samma anslag som under föregående år och icke öka detta anslag, hvilket vore att öfvergifva den en gång intagna positionen. Jag kan icke förstå, att det icke är fullständig logik mellan början och slutet i Stats-Utskottets utlåtande. Och om motiven äro kortfattade, så har detta skett af skyldig aktning för Kamrarnes ledamöter, hvilka förut många gånger haft tillfälle att läsa långa motiveringar i ämnet, hvilka de utan tvifvel minnas.

Friherre Klinckowström: Vid remissen af Kongl. Maj:ts

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)*

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)*

proposition rörande statsverkets tillstånd och behof tog jag mig friheten föreslå, att det anslag Kongl. Maj:t begärt för Karlsborg, måtte nedsättas till 100,000 kronor. Det är med glädje jag ser att Stats-Utskottet åtminstone i detta enda hänseende har gått tillmötes mina många nedsättningsförslag å denna hufvudtitel. Jag har också derföre hittills afhållit mig och skall äfven under fortsättningen af diskussionen om hufvudtitlarne afhålla mig från att uppträda till försvar för mina förslag, såvidt jag icke ser dem blifva af Stats-Utskottet så understödda, att jag, såsom nu, har godt hopp att inom Andra Kammaren kunna påräkna någon majoritet, hvarpå jag eljest storligen tviflar, så länge Stats-Utskottet och Andra Kammarens majoritet, å ena, och regeringen, å andra sidan, ännu fortsätta den smekmånad, som de påbörjade förra riksdagen.

Hvad nu det ifrågavarande anslaget beträffar, så finnes det enligt min åsigt två skäl, hvarföre man bör hålla sig till Stats-Utskottets förslag och icke till Kongl. Maj:ts proposition. Det ena skälet är vigten af hushållning med statens medel. Det är sant, att 50,000 kronor icke äro något stort belopp. Men små smulor äro också bröd; och när det nu blifvit af regeringen proponeradt, att man skall börja försälja statens domäner för att betala rikets skuld, så synes mig att Riksdagen bör i främsta rummet tillse, att man vid budgetens uppgörande kan åstadkomma så många besparingar som möjligt, för att derigenom minska behofvet af denna försäljning.

Det andra skälet, som för mig är talande, är ett fortifikatoriskt skäl. Karlsborgs fästning i det skick, hvari den för närvarande befinner sig, är enligt min tanke oförsvarbar. Den måste, om fienden skall kunna hållas på afstånd, förstärkas genom anläggande af detacherade verk. Chefen för Landtförsvarsdepartementet har i sitt anförande i dag antydtt något dylikt. Jag anser det vara vida nödvändigare att påbörja och fullborda dessa detacherade verk, än att afsluta arbetena å hufvudfästningen. Det är nemligen icke, såsom Herr Casparsson förmodade, endast på Vaberget som dessa detacherade verk behöfvas, utan man har ännu större behof deraf på norra sidan om fästningen, om den skall kunna hålla stånd mot nutidens vidtskjutande belägringsartilleri.

Det är på grund af dessa två skäl, som jag tror Stats-Utskottet hafva varit fullt befogadt att nedsätta anslagsbeloppet till 100,000 kronor.

Medan jag har ordet, vill jag bedja Herr Grefve Lagerberg vara af den stora godheten att, när han talar om sina grannar bakom sig, litet närmare bestämma hvilken granne han menar. För tillfället satt jag olyckligtvis bakom honom. Men om han tror, att det är jag, som icke vill bevilja något anslag, utan slopa hela Karlsborg, så har han mycket orätt deri. Sådant har jag icke sagt, emedan jag icke tänker det. Och jag brukar vanligen säga, hvad jag tänker. Jag förmodar derföre, att han berigtigar sin uppgift åtminstone vid justeringen af protokollet, så att deraf synes, att han menat Friherre von Kræmer. I sådant fall får Friherre

Krämer svara för sina ord, ty det ämnar jag icke göra. Det är nog att man kan svara för sig sjelf.

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)*

Herr Abelin: Det har redan blifvit så mycket yttradt för Karlsborgs bestående och beviljande af det derfor begärda anslaget, att jag kan uttrycka mig ganska kort. Jag vill då blott fästa mig vid ett yttrande af en talare på elfsborgsbänken, gående derpå ut, att det vore skäl att bevilja anslag, för att genom tillsättande af en komité få utredt, hvilken plats Karlsborgs fästning borde intaga i vårt försvarssystem, och med anledning häraf fästa uppmärksamheten derpå, att den komité af år 1876, om hvilken han talade, hade till uppgift just att utreda och yttra sig om den plats, Karlsborgs fästning borde intaga i landets försvar. Denna komité, med Generalen af Klint såsom ordförande, samt chefen för Fortifikationen, Generalfältygmästaren och chefen för Generalstaben såsom ledamöter, slöt sig hufvudsakligen till 1867 års komiténs åsikter och ansåg, att Karlsborgs *hufvuduppgift* vore att utgöra en förrådsort, men icke någon egentlig operationsfästning eller replipunkt. Med detta ville komitén visst icke hafva sagt, att Karlsborg borde upphöra att vara fästning och såsom sådan egnas tillbörlig uppmärksamhet. Den yttrade tvärtom, att, oaktadt förändrade förhållanden gjorde andra, nya länkar i det fasta försvarssystemet af behofvet påkallade, Karlsborgs fästning likväl vore afsedd att i detsamma utgöra en "*oundgänglig grundsten*". Komitén hade sig derföre angeläget att se till huruvida och i hvad mån Karlsborg med hänsyn särskildt till anordningarne af dess yttre försvarsområde borde *ytterligare* befastas. Och komitén, som derutinnan föreslår vissa åtgärder (såsom permanenta skansar å *Vaberget* och *Hammarsnäs* samt vid *Hästebacka* samt dertill, å skilda platser, några passagera verk), uttalar såsom sin åsigt, att, derest dessa komme till fullbordan, "*blefve Karlsborg både genom natur och konst utan tvifvel en synnerligen stark fästning, som skulle kunna kraftigt försvaras mot äfven en stark belägringsarmé.*"

En föregående talare har gifvit tillkänna, hvad 1867 års komité yttrade med afseende på de så ofta uttalade farhågorna för *Vaberget*. Jag ber nu få upplysa om den åsigt, 1876 års komité uttalade i samma fråga. Komiterade, som icke underkände olägenheterna af den inblick i fästningen, en fiende kunde ega från de beherskande höjderna *Vaberget* och *Hammarsnäs*, höllo likväl före, att "deras betydliga afstånd (respektive 16,000 och 12,000 fot) göra det omöjligt att härifrån tillfoga fästningsverken och dessas artilleri någon nämnvärd skada, och än mindre att utkämpa en afgörande artilleristrid."

Då sålunda, på sätt af föregående talare redan blifvit upplyst, myndigheter och komitéer tillföre enstämmigt uttalat sig för Karlsborgs bestående, och jag nu visat att 1876 års komiténs uppfattning visst icke går ut derpå, att Karlsborgs fästning, oaktadt den betraktats hufvudsakligen såsom förrådsort, borde lemnas obefäst; så och då i öfrigt intet anslag för fästningsbyggnader detta år ifrågasättes, skulle jag hafva önskat, att 250,000 kronor,

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.*
(Forts.)

såsom chefen för Fortifikationen begärt, skulle hafva kunnat beviljas. Då emellertid regeringen funnit skäl frångå denna fortifikationschefens framställning och framlagt förslag om en annan summa, tillåter jag mig att yrka afslag å Utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Statsrådet Taube: I båda Kamrarne hafva under diskussionen om fjerde hufvudtiteln framstälts önskningsar om utredning i afseende på Karlsborgs fästning. I denna Kammare hafva sådana önskningsar nu uttalats af flera ledamöter, och i Andra Kammaren skedde framställningen härom af den man, som främst af alla bör bevaka Karlsborgs intresse. Med anledning deraf, och då ett — efter min tanke temligen obefogadt — misstroende emot Karlsborg sålunda synes på flera håll förefinnas, anser jag mig böra nämna, att jag är betänkt att föreslå Kongl. Maj:t en sådan utredning i förhoppning, att man måtte kunna få häfdt detta misstroende, som tyckes mer och mer göra sig gällande. Jag anser mig ock böra nämna, att, vare sig de 150,000 kronor, som regeringen begärt, eller endast de 100,000 kronor, som Utskottet föreslagit, blifva beviljade, jag är sinnad föreslå en sådan utredning. Ifall en sådan utredning framkommer till Riksdagen, hoppas jag den måtte röna ett gynsammare mottagande än som kommit de föregående utredningarne till del. Jag minnes nu icke Riksdagens skrivelser ordagrant; men då Kongl. Maj:t år 1877, efter 1876 års komitéarbetes afslutande, aflemnade till Riksdagen proposition, att för fortsättande af Karlsborgs befästningar ett anslag af 5,500,000 kronor måtte beviljas, förklarade Riksdagen, att, som tiden icke medgifvit den att pröfva Kongl. Maj:ts proposition i sin helhet, Riksdagen ansåg sig icke böra bevilja mera än som för 1878 var begärdt. 1878 framkom Kongl. Maj:t ånyo med samma framställning; då förklarade sig Riksdagen icke heller vilja ingå i pröfning af den Kongl. propositionen i dess helhet, utan beviljade äfven den gången blott det af Kongl. Maj:t för följande året begärda anslaget.

Jag hoppas derföre, att, om en sådan förnyad utredning framkommer till en annan riksdag, den måtte röna ett gynsammare mottagande, än som skedde åren 1877 och 1878.

Grefve Sparre: Jag var icke inne i Kammaren, då en ledamot af Stats-Utskottet från Elfsborgs län hade ordet. Man har sagt mig, att han dervid förebrädde mig för inkonsequens, då jag, efter hvad jag anförde, kunde komma till det slut, att jag yrkade bifall till Kongl. Maj:ts förslag. Jag ber med anledning häraf att först och främst få bemärka, att jag endast uttalade, det ett misstroende förefinnas mot Karlsborg såsom fästning, och att jag icke tillät mig att uttala något eget omdöme i detta hänseende. Jag ber äfven att få nämna, att, om det var konsequent af den ärade talaren att fortfarande yrka på samma belopp, för hvilket han de föregående åren röstat, och icke finna anledning att nu höja det samma, så torde det tillåtas mig att i konsequens med mina föregående åtgöranden få rösta för det högre beloppet, emedan det

just är för detta, som jag under de föregående åren lemnat min röst. Jag kan icke se något skäl, hvarför jag skulle frågå det samma nu. Det har förut blifvit åberopadt, att omkostnaderna vuxit så betydligt derigenom, att anslaget minskats, och att dessa, som beräknats uppgå till 15 procent, nedgått, när högre anslag lemnats till i medeltal 13,45 procent, men genom minskning uti anslagsbeloppen och af andra skäl vuxit 1880 till icke mindre än 26 procent af byggnadssumman. Jag tror icke, att det är god ekonomi, om dessa omkostnader uppgå till mer än en fjerdedel af hela summan. Jag föreställer mig dessutom, att, äfven om bygandet af Karlsborgs fästning kan komma att till följd af en blifvande utredning upphöra, arbetena derstädes dock icke kunna omedelbart afstanna, förr än åtminstone en del af de nu pågående byggnadsföretagen hunnit fullbordas. Jag tror därför, att det vore skäl, att detta skedde så fort som möjligt; ty de öfriga fortifikatoriska arbetena inom vårt land äro så stora, att de ensamt behöfva alla våra krafter.

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)*

Friherre von Kræmer: Jag ber att blott få yttra några få ord. En föregående talare påstod, att den grundton genomgick mitt förra anförande, att det vore bättre att "slopa" hela anslaget, än att höja det utöfver hvad Utskottet föreslagit. Om det var någon grundton, som genomgick mitt anförande, så afsåg den tvärtom, att man skulle söka *förhindra*, att Karlsborgs fästning ginge helt och hållet miste om anslag, genom att i otid yrka på att få anslaget förhöjdt. Deremot har jag, utan att vilja nämna namn, sett vid genomläsning af protokollen för föregående år, att ett par af mina motståndare i diskussionens ifver yttrat, att om man icke ansåge de penningar väl använda, som anslogos till Karlsborg, så ville, i så fall, dessa talare hellre rösta för anslag till Karlsborgs "*slopande*".

Talaren på upplandsbänken läste upp åtskilligt ur 1867 års befästningskomité's utlåtande och citerade sedan Runeberg. Men den ärade talaren må läsa upp hvad han vill — vers eller prosa — så läser han dock icke bort Vaberget! Det reser sig fortfarande 481 fot öfver Vettern och på ett afstånd af 16,200 fot från fästningens hufvudtorn. Om då den ärade talaren från Vabergets höjd afdrager 30 fot, som fästningsområdet höjer sig öfver Vetterns yta, så kan han sedan med en enkel division utröna, att *synlinjen* sluttar ned från Vaberget i fästningen med en lutning af 1 på 36.

Det var bedröfligt, att komité'n, som redan hade klart för sig denna *insyn* i fästningen, icke afstyrkte befästningsarbetenas fortsättande!

Hvad det nyss omtalade ofördelaktiga procenttalet mellan byggnadsanslaget och värdet af verkställt arbete beträffar, så är det möjligen för ögonblicket oundvikligt; men skulle resultatet af den utredning, vi nyss hört utlovas, blifva att man blott borde bevilja under några år några mindre anslag till fullbordande blott af några redan påbörjade arbeten, så kunde missförhållandet lätt

Anslag till Karlsborgs fästningsbyggnad. afhjelpas genom att icke använda en så stor apparat af befäl för fästningsbyggnaden.

(Forts.)

Sedan öfverläggningen härmed slutats, gjordes enligt de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till ifrågasvarande punkt och sedermera derpå, att Kammaren, med afslag å punkten i hvad den skilde sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, skulle bifalla samma nådiga framställning oförändrad; och förklarades sistnämnda proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

Ersättning för underhåll af garnisonskommendering till Vaxholms fästning.

13 punkten.

Herr Statsrådet Taube: Det torde tillåtas mig att få yttra några ord med anledning af Utskottets motivering. Utskottet säger: "då det alltså är att antaga, att för framtiden kostnader af förevarande beskaffenhet icke vidare må förekomma" o. s. v. Med anledning häraf anser jag mig böra säga, att det är Kongl. Maj:ts afsigt att till undvikande af de stora kostnaderna försöka vidtaga den af Utskottet medgifna åtgärden, men att det är alldeles omöjligt att på förhand beräkna huruvida hela summan kan blifva obehöflig hädanefter.

Hvad dessa anordningar för öfrigt angå, äro Arméförvaltningens utlåtanden deröfver ännu icke inkomna, hvadan det är alldeles omöjligt att nu afgöra, huruvida några kostnader äro med de nya anordningarna förenade eller icke. Dessutom måste staten alltid betala den kommandering, som ännu och till den 1 nästkommande Maj finnes vid Vaxholm. Jag tror på dessa skäl, att Utskottets motivering icke kan vara fullt riktig.

Grefve Lagerberg: Med anledning af Herr Statsrådets och Chefens för Landtförsvarsdepartementet yttrande ber jag få nämna, att jag icke precis kan dela den åsigt, han uttalade. Det är ganska viktigt hvad Stats-Utskottet här sagt, att nemligen det vore att antaga, att dessa kostnader komma att för framtiden till allra största delen försvinna, för så vidt det depôtkompani som nu ligger i Marstrand, hvilket ställe är såsom fästning slopadt, förflyttas till Vaxholm. Det är uppenbart, att, om man flyttar dit 57 man och med dem ersätter de 75, som nu finnas der, det skall uppstå en betydlig besparing. Det är icke något annat Stats-Utskottet yttrat.

Öfverläggningen var härmed slutad, och punkten bifölls.

14—18 punkterna.

Biföllos.

Föredrogs ånyo Lag-Utskottets den 15 och 17 innevarande månad bordlagda utlåtande N:o 8, i anledning af väckt motion med förslag till förändrad lydelse af förordningen angående arfsrätt för oäkta barn den 14 April 1866.

*Föreslagen
ändring af
förordningen
ang. arfsrätt
för oäkta
barn.*

Herr Bergström: Herr Grefve och Talman! Hvad utgör grunden för arfsrätten? Det är en fråga, som varit föremål för undersökningar af många tänkare, tillhörande de mest olika skolor, skolor af samhällsbevarande och skolor af samhällsupplösande art. Motionären är, lyckligt för honom, alldeles på det klara med hvad som utgör grunden för denna rätt. Han förklarar helt kategoriskt, att det är blodsbandet, födseln allena, som utgör grunden för barnens arfsrätt, åtminstone efter modren. Men då må man väl billigtvis fråga hvarför han icke är nog konsekvent att ifrågasätta tillämpningen af denna grundsats jemväl på barn, som äro aflade i hordom eller förbudna led och som för närvarande äro, likasom förut oäkta barn voro, helt och hållet uteslutna från arfsrätt efter modren. Vidare kan man fråga, hvarför han icke af konsekvensen låtit tvinga sig föreslå, att oäkta barn, som nu allenast hafva en begränsad arfsrätt efter modren, må få sådan rätt äfven efter modrens ascendenten och kollaterater. Hennes släktskapsförbindelse med dem är ju viss, och hvarför skulle då icke födseln för de oäkta barnen grunda denna vidsträcktare arfsrätt.

Som Kammarern väl känner, uppställer 1734 års lag den grundsats, att oäkta barn icke må taga arf annat än efter egna barn och bröstarfvingar. Men derifrån har man, om man så vill i humanitetens intresse, gjort ett undantag; detta undantag är nu gällande lag och ingen har ifrågasatt att upphäfva det samma. Vid fastställande af detta undantag har man utgått från uppfattningen, att ett oäkta barns arfsrätt grundar sig på en presumerad yttersta vilja hos modren, att barnet må undfå del i qvarlåtenskapen efter henne, och därför har man fordrat full visshet, att barnet är hennes. Denna visshet har lagstiftaren sökt åstadkomma genom att föreskrifva såsom vilkor för ett oäkta barns arfsrätt efter sin moder, att *modren låtit* i kyrkoboken anteckna barnet såsom sitt barn, d. v. s. att denna anteckning skett med modrens fulla vetskap och samtycke.

Lyckligtvis står nu såväl Lag-Utskottets pluralitet som reservanterna, hvad grunden för arfsrätten beträffar, på fullkomligt enahanda ståndpunkt. Lag-Utskottet förklarar uttryckligen, att Utskottet icke kan erkänna annan grund för familjen och densammans rättigheter än det lagliga äktenskapet. Men i de oäkta barnens intresse vill Utskottets pluralitet göra någon liten förändring af lagen. Är det emellertid riktigt, att oäkta barns arfsrätt måste grundas på en presumerad yttersta vilja hos modren, att barnet skall undfå del i qvarlåtenskapen efter henne, bör väl också fordras sträng visshet om att det oäkta barnet är modrens och att hon velat erkänna det såsom sådant. För min del tror jag icke, att denna visshet kan erhållas på annat sätt än det af

*Föreslagen
ändring af
förrordningen
ang. arfsrätt
för oäkta
barn.
(Forts.)*

lagen utstakade och anvisade. Om man i öfverensstämmelse med Lag-Utskottets förslag antager, att en blott och bar anteckning i kyrkoboken är tillräcklig för att visa, att barnet är oäkta barn efter den eller den modren, utsätter man sig helt visst för möjligheten af misstag. Och om det till följd af lagstiftningen en enda gång skulle inträffa, att ett oäkta barn, hvilket modren icke velat erkänna, på grund af sådan anteckning blir antaget för hennes barn eller — ännu värre — om det någon gång genom felaktig anteckning skulle inträffa, att ett oäkta barn blir påfördt en moder, som icke framfödt det barnet, så är lagstiftningen ytterst förkastlig. Man säger visserligen, att under nuvarande förhållanden modrens önskan att erkänna barnet såsom sitt ofta icke blir känd. Jag vill medgifva, att presterskapet måhända icke rätt fattat betydelsen af lagens stadgande i afseende härå; och det vore kanske skäl, för att råda bot för detta, att hemställa till regeringen om utfärdande af ett cirkulär till rikets biskopar med föreskrift att hos presterskapet inskärpa vigten af att göra anteckningar uti ifrågavarande hänseende så, att deraf framgår, huruvida det varit modrens önskan och vilja att erkänna barnet såsom sitt.

Sensationshistorierna spela i denna fråga en stor rol. Man talar om, huru ofta en moder dör, innan hon hunnit erkänna barnet såsom sitt. Men huru vet man, att modren, om hon icke dött i barnsäng, velat erkänna barnet. Man har lof att antaga lika väl det ena som det andra. För min del tror jag, att frågan vid förra riksdagen blef så grundligt utredd i denna Kammare, att det icke kan vara skäl att gå mycket djupare i den, och jag konstaterar med glädje, att Lag-Utskottet och de, som reserverat sig mot dess betänkande, dock i hufvudsak intaga samma ståndpunkt, nemligen i fråga om grunden för arfsrätten.

Jag tillåter mig att på grund af hvad jag nu anfört yrka afslag på Utskottets betänkande.

Herr Grafström: Jag ber att få instämma med den sista ärade talaren. Jag kan af den erfarenhet, jag varit i tillfälle förvärfva under min hjeråriga tjenstgöring i en af hufvudstadens mest befolkade församlingar, intyga, att, om detta Lag-Utskottets förslag blefve lag, åtskilliga förvecklingar, att icke säga förfalskningar, ej skulle kunna undvikas. Vid oäkta barns anteckning i kyrkoboken går nemligen ofta nog så till, att vid aftonbönen en barnmorska, stundom åtföljd af en eller två personer, stundom alldeles ensam, in finner sig i kyrkan med anhållan att få ett barn döpt. Om nu, endast på en lös utsaga af denna person, som ofta är för presterskapet helt och hållet obekant, anteckning skulle göras om ett uppgifvet barns moder, skulle helt säkert mångfaldiga gånger förvecklingar derigenom inträffa, och, så vidt jag förstår, vore mycket att befara, det äfven förfalskningar kunde ske. Det kunde väl hända, att några årtionden derefter ett sådant barn träder fram med anspråk på att ärfva en moder, som då förnekar, att hon framfödt detta barn, eller, om denna moder vore död, skulle ett

sådant kraf af en för familjen okänd person alltid kasta öfver familjen en orättvis skugga af misstanke, ja, om en anteckning i kyrkoboken skulle gälla såsom lagligt bevis, äfven orättvist kunna från familjen afhända dess egendom. Det är möjligt, att förhållandena äro annorlunda i landsorten, och att med den personalkänedom, en prest der har, han ej vore utsatt för att anteckna annat än hvad han visste vara fullt pålitligt; men visst är, att, om detta stadgande blefve lag äfven för Stockholm, stora förvecklingar derigenom skulle uppstå.

Dessutom ber jag få fästa Kammararens uppmärksamhet på några andra omständigheter. Det är nemligen så, att i våra dagar kyrkolagens stadganden synas varda allt mer och mer stadganden endast på papperet. Hvad kyrkolagen föreskrifver kan väl gälla för presterna, men icke för kyrkans medlemmar i öfrigt. Det står der visserligen föreskrifvet, att barnen skola föras till presten för att döpas, men det händer icke sällan, att något dop ej alls kommer i fråga, och således kan hända, att en person infinner sig i pastors-expeditionen med underrättelse, att ett barn blifvit födt, utan att barnet ens förevisas för presten. Sådant kan ju icke undgå att försvåra tillämpningen af det ifrågasatta lagstadgandet.

I betänkandet talas äfven om dopvittnen, och att de skulle kunna intyga, hvilken som framfödt barnet. Det händer emellertid ganska ofta, att inga dopvittnen medfölja; således finnes icke heller denna, af Lag-Utskottet förutsatta, garanti. Äfven har Utskottet antagit, att presten vid qvinnans kyrktagning skulle kunna förvissa sig om, att hon verkligen framfödt barnet; men någon kyrktagning kommer ofta icke alls i fråga; ty — det veta vi ju — modren är genom ett Kongl. bref, om hon så vill, befriad från denna kyrkliga ceremoni, hvadan icke heller härutinnan någon verklig garanti finnes.

Såsom jag redan nämnt, instämmer jag med den föregående talare.

Friherre Hamilton: Den af Lag-Utskottet föreslagna förändringen uti ifrågavarande lagstadgande afser, såsom Herrarne alla veta, att medgifva åt de oäkta barnen en viss, ehuru mycket begränsad arfsrätt efter modren, allenast barnet blifvit antecknad i kyrkoboken såsom modrens barn, utan afseende på om modren *lätit* anteckna det eller sjelf vidtagit åtgärder för att en sådan anteckning skulle ske. Man har velat på det viset göra en enkel gård af rättvisa och billighet åt de barn, som äro födda utom äktenskapet, men icke under de försvärande omständigheter, som äro här i lagen angifna. Jag finner ett sådant medgifvande vara synnerligen billigt och kan icke inse, att det skulle kunna medföra någon af de stora vådor, som af de båda sista talarne blifvit framhållna såsom möjliga. På landet åtminstone kan — derom är jag förvissad — icke komma i fråga, att anteckning skulle göras rörande en qvinna, som icke vore moder. Der känner presterskapet sin församling och vet väl, när en qvinna är i den belägenhet, att hon skall blifva moder, och gör nog rätta anteckningar. I

*Förelagen
ändring af
förordningen
ang. arfsrätt
för oäkta
barn.
(Forts.)*

*Förelagen
ändring af
förordningen
ang. arfsrätt
för oäkta
barn.
(Forts.)*

Stockholm och andra större städer kunna deremot möjligen för-
vexlingar ske; men om man iakttager den i lagförslaget stadgade
föreskriften, att barnet antecknas i kyrkoboken i den församling,
i hvilken modren då, d. v. s. vid den tidpunkt, då anteckningen
göres, är kyrkoskrifven, förefaller det mig omöjligt, att ej prester-
skapet måste söka och kunna göra sig förvissade om deras identi-
tet, som anmäla barnet. Jag har icke tänkt mig, att anteckningen
skulle kunna ske på en lös tillsägelse af en okänd person. Det
vore ett missbruk af presterskapet i sättet att sköta sina åliggan-
den; och jag kan icke föreställa mig, att, om presten icke har en
aning om, att ett barn är födt, och det icke förevisas honom, han
ändock skulle göra anteckning derom i kyrkoboken. Nog måste
han först veta, att barnet verkligen finnes till. Han måste natur-
ligtvis försäkra sig derom, han måste fordra uppgift af en eller
två välkända personer, att ett barn är födt och det af den kvinna,
som uppgifves. Gör han det, är icke någon förvexling möjlig.
För öfrigt, om också en moder icke vill låta göra denna anteck-
ning, icke vill erkänna barnet såsom sitt på grund af t. ex. den
helt naturliga känsla af blygsel, hon kan erfaras, vill jag ändå icke,
att barnet skall lida något intrång i den ringa rätt, som genom
förslaget tillerkännes det.

På grund af hvad jag nu anfört, och då jag icke anser för-
slaget medföra någon våda, utan endast rättvisa och billighet, yr-
kar jag bifall till Utskottets förslag.

Friherre von Essen, Reinhold: Den förste talaren anmärkte,
att reservanternas och Lag-Utskottets flertal stå på samma prin-
cipiella grund, hvilket ock utan tvifvel är riktigt. Reservanternes
åsiigt, uttryckt i nu gällande lag, och Lag-Utskottets förslag äro
lika derutinnan, att en anteckning i kyrkoboken grundlägger den
rätt, som man vill tillerkänna de oäkta barnen, och skall utgöra
presumtion att modren velat bereda sitt barn arfsrätt; men gäl-
lande lag fordrar, att modren sjelf låtit anteckna barnet såsom
sitt. Nu är förhållandet på landsbygden sådant, att denna sista
föreskrift, som, betraktad ur rent teoretisk synpunkt, jag vill er-
känna vara bättre än hvad Utskottet föreslagit, gör hela lagen i
det närmaste illusorisk, så att den fördel, man velat tillägga de
oäkta barnen, i verkligheten icke kommer dem till del. På landet
går i allmänhet till så hos allmogen, att de äro högst angelägna
om att få barnet döpt någon af de närmaste dagarne efter föd-
seln, och modren kan då af lätt förklarliga skäl icke sjelf bära
barnet till dopet, utan hon skickar två af henne kända personer
med barnet till presten. Således vågar jag påstå, att det nu stad-
gade vilkoret för barnets arfsrätt nästan aldrig uppfylles.

Blefve Lag-Utskottets förslag lag, skulle också efter mitt för-
menande vådorna deraf vara ganska ringa. Kunde vi vädja till
kyrkoherdar och pastorer, skulle vi säkerligen af dem få höra, att
misstag uti ifrågavarande hänseende nästan aldrig, ja, till och
med aldrig ega rum. Presterskapet lär väl icke på hvilka lösa
uppgifter som helst anteckna ett barn såsom tillhörande den

eller den modren; utan presterna känna de personer, som göra anmälan, och i annat fall skaffa de sig reda och klarhet i saken. Jag talar nu om landsbygden. Vid sådana förhållanden tror jag, att misstag icke oftare skulle komma att ega rum, om Utskottets förslag antoges, än med nu gällande lag sker. Ty icke heller nu är omöjligt att misstag kunna ega rum. För svek och bedrägeri kan icke någon lagstiftning skydda. Vill man således verkligen medgifva de oäkta barnen den fördel, som med lagens stadgande härutinnan åsyftas, bör man taga steget ut, helst den presumption om modrens yttersta vilja, man antager ligga till grund för dessa oäkta barns arfsrätt, torde vara lika befogad, ehvad modren sjelf låtit anteckna barnet såsom sitt eller någon annan gjort det i hennes ställe. På dessa grunder tillstyrker jag bifall till Utskottets förslag.

*Föreslagen
ändring af
förordningen
ang. arfsrätt
för oäkta
barn.
(Forts.)*

Herr Samzelius: Denna fråga kan måhända synas för obetydlig, att diskussionen derom skulle längre upptaga Kammarens tid; men efter mitt omdöme är den det icke, ty den berör en af de viktigaste och ömtåligaste frågor af familjerätten. Då lagstiftaren förut gått så långt i sin ömhetskänsla för dessa beklagansvärda oäkta barn, att han medgifvit dem arfsrätt, när modren låtit såsom sitt barn anteckna det i kyrkoboken, och till grund för denna arfsrätt lagt den presumption, att modren önskar, att barnet skall taga arf efter henne, synes det mig, som om lagstiftaren gått så långt man kan begära. Går han längre, håller denna presumption alldeles icke streck. Såsom en talare mycket upprigtigt upplyste, var det också fråga om att gifva arfsrätt åt barnet, äfven om modren icke ville låta anteckna det såsom sitt, då hon t. ex. blygdes för att tillstå att det vore hennes barn. Jag frågar om presumptionen då har de förutsättningar Lag-Utskottet antagit? Dessutom innehåller en mycket bekant förordning af den 17 Oktober 1778, att en barnmorska är förbjuden att för någon yppa, då hon biträdt en lägrad qvinna, och, i 6:te punkten, att när den häfdade qvinnan upptäcker sitt tillstånd, bör den, för hvilken hon upptäcker det, dölja detsamma, samt vidare att den, som vill på okänd ort framföda fostret, bör lemnas ostörd, utan några efterfrågningar om hennes person eller tillstånd. Denna författning lemnar ju qvinnan tillfälle att dölja sig, och meningen dermed är, att hon icke skall behöfva tillkännagifva sig. I stora städer finnas alltid s. k. kascherade fruntimmer, som anlita barnmorskor. Om ett barn till en sådan moder skickas till dopet, är det icke sagdt att några vittnen medfölja, eller ens att barnmorskan gör det; men om hon medföljer, har hon icke rätt att uppgifva modrens namn, lika litet som dopvittnena eller dem, för hvilka modren yppat sitt tillstånd. Om vid något tillfälle presten skulle fråga — hvilket han icke har rätt till — hvem som är barnets moder, kunna vittnena på god tro uppgifva en person, som icke är barnets verkliga moder, ty den kascherade qvinnan kan för dem hafva uppgifvit ett annat namn än sitt eget, och då blir barnet fördt på ett konto, dit det icke hör. Man har sagt, att presten sedan

*Förelagen
ändring af
förordningen
ang. arfsrätt
för oäkta
barn.
(Forts.)*

skall efterforska och taga reda på, huru i detta afseende verkligt sig förhåller, men i större församlingar är det honom omöjligt att göra efterforskningar bland 30 å 40,000 människor, och dessutom har han icke rätt att göra sådana efterforskningar, ty det är fullkomligt stridande mot 1778 års förordning.

Men anteckningen om modren behöfver icke ske vid doptillfället, utan kan göras långt senare. Jag har haft i min tjänst åtskilliga pigor, som uppgifvit sig vara oäkta barn till den eller den personen. Om jag hade gått till presten och låtit anteckna dem enligt dessa deras uppgifter, skulle de fått arfsrätt i de familjer de uppgifvit. Jag hemställer, om det är rimligt att stifta en lag, som medgifver, att arfsrätt grundas på sådana vilkor.

Vid flera föregående tillfällen och senast i fjor har denna fråga blifvit grundligt diskuterad och, som jag trodde, slagtd, men nu har hon, som Thors bockar, återuppstått igen. Jag vill icke upptaga Kammarens tid med att föredraga den grundliga utredning, som då lemnades af en ledamot af Högsta Domstolen, som jag nu icke ser närvarande i Kammaren. Men om vid något tillfälle ett oäkta barn skulle gå miste om en arfsrätt, som modren velat lemna det, är det mindre beklagligt, än om vid något tillfälle ett barn, som alldeles icke tillhör den uppgifna modren, skulle uppföras på hennes konto, hvarigenom vid modrens frånfälle tvister skulle uppstå mellan ett sådant barn och modrens verkliga familj, utan att man kunde bevisa, att det icke tillhörde familjen, ty efter en längre följd af år skulle bevisning härutinnan icke kunna åstadkommas.

Jag vill icke längre uppehålla Kammaren, utan anhåller om afslag å Utskottets förslag.

Friherre Barnekow: Om en sak i denna fråga kunna vi vara öfverens, nemligen att ett oäkta barn icke är skuld till att det blifvit födt och vidare att det är en skam för föräldrar att icke vilja erkänna sina barn. Den riktigaste lagstiftningen vore, att barnet skrefves på fadren och icke på modren, men då detta lär vara omöjligt, enär bevisning mot fadren icke kan åstadkommas, tilltalar mig dock Utskottets förslag, och då jag i allt vill stå på barnens bästa, vill jag bemöta en del af de anmärkningar, som här framstälts emot förslaget.

Här har en talare sagt, att i Stockholm tillgår på det viset, att när en person kommer och anhåller att få ett barn döpt, då skulle detta barn blifva inskrifvet i kyrkoboken på den moder, denne person uppgifver. Jag kan icke tänka mig möjligheten af att så kan tillgå, utan den person, som anmäler barnet, måste väl äfven bevisa hvem, som är dess moder. Jag vill hemställa till samme talare, huruvida han, om till honom kommer en qvinna och säger: jag är moder till detta barn, var god och anteckna mig såsom sådan, då skulle på så lös grund anteckna denna qvinna som barnets moder. Om hon vore en person, som han icke kände, skulle han väl tillkalla någon, som kände henne och kunde intyga att hon verkligt vore moder till barnet. Misstag skulle väl i

alla fall kunna begås, men sådana kunna likväl ske nu, som om förslaget antages.

Vidare har en annan talare sagt, att en person kunde vara i den samhällsställning, att hon icke ville erkänna ett oäkta barn såsom sitt. Jag anser för min del, att hvilken samhällsställning en person än innehar, vare sig hög eller låg, är det futtigt och simpelt att icke vilja erkänna sina barn. Den, som icke vill erkänna sitt barn, borde kunna af lagen tvingas dertill.

Jag vill icke längre uppehålla Kammarens ledamöter, utan slutar med att yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Lindahl: Då jag inom Utskottet deltagit i behandlingen af denna fråga och tillhör Utskottets pluralitet, tillåter jag mig att i saken yttra några ord.

Genom 1866 års förordning har lagstiftaren afsett, att bereda oäkta barn en på lag grundad rätt till andel i modrens qvarlätenskap. Det må nu vara, att när denna lag antogs, han ansågs hvila på den juridiska presumptionen om modrens befintliga, ehuru icke genom testamente uttryckta, yttersta vilja. Men då lagen fick till sin rubrik "Förordning om arfsrätt för oäkta barn", stadfästades hos allmänheten den uppfattning, som redan förut var på visst sätt grundad i folkets rättsmedvetande, att genom denna lag oäkta barn fått en på deras börd grundad rätt att ärfva sin moder och att således i sådana arfsfrågor icke behöfdes någon annan bevisning än den i fråga om börd vanliga, nemligen en af vederbörande presterskap gjord anteckning i kyrkoboken om barnets födelse, dess i dopet erhållna namn och modrens namn. Så kom det prejudikat, som i Utskottets utlåtande omförmäldes, hvarigenom på barnet hvälfdes skyldigheten att bevisa, att denna anteckning skett på modrens begäran och sålunda bereddets åt arfvinnarne efter modern ett af många gerna omfattadt tillfälle att afhända det oäkta barnet all del i modrens qvarlätenskap. Lagen har därför icke fått den verkan, som dermed är afsedd, ty just emedan det öfverensstämde med det rättsmedvetande, som fans hos folket, att oäkta barn hade någon slags naturlig rätt till arf efter modern, iaktogs hvarken af presterskapet eller mödrarne den försigtigheten att i kyrkoboken anteckna, att anteckningen om barnet skedde på modrens begäran. Man tänkte icke så noga på den form, som behöfdes.

Således då nu förordningens rubrik — om arfsrätt för oäkta barn — bör öfverensstämma med förordningens innehåll, och en sådan öfverensstämmelse bättre vinnes genom den ordalydelse, som af Utskottet föreslagits, än den författningen för närvarande har, och då derigenom icke något intrång göres på familjerättens område, ty de oäkta barnen blifva icke likställda med äkta barn, enär de endast få rätt till arf efter moder i sådan egendom, som icke utgör bröstarfvinges laglott, samt då, i den händelse att en oriktig anteckning göres i kyrkoboken, en sådan origtighet icke torde vara svårare att bevisa, än om något riktigt antecknats angående äkta barns födelse, finnes icke något skäl, hvarför icke

*Föreslagen
ändring af
förordningen
ang. arfsrätt
för oäkta
barn.
(Forts.)*

*Föreslagen
ändring af
förordningen
ang. arfsrätt
för oäkta
barn.
(Forts.)*

den af Utskottet föreslagna förändringen af förordningen skulle antagas.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Friherre Hamilton: Mot den första talaren på kristianstadsbänken ber jag att få framställa en anmärkning. Han sade, att det kunde hända, att ett oäkta barn vid mognare ålder kunde komma och säga till någon: "jag är oäkta barn till den eller den personen", och att den, till hvilken detta nämndes, kunde bygga på så lösa grunder och gå att anmäla det uppgifna förhållandet för presterskapet; och så skulle det kunna hända att presterskapet utan vidare bevis antecknade barnet såsom den uppgifna kvinnans barn. Jag kan icke tänka mig ett sådant lättsinne hvarken hos den person, till hvilken uppgiften lemnats, eller hos presterskapet. Då anteckningen skall ske hos presterskapet i den församling, der modren är kyrkoskrifven, måste väl presten först göra sig underrättad om sannolikheten af att så skett, som uppgifves, och om bevis därför icke lemnas, lärer säkerligen icke heller någon anteckning ske.

Jag yrkar fortfarande bifall.

Herr Grafström: Jag vill endast svara på en fråga, som till mig framstälts af en ärad talare, nemligen den huru jag tillvägagår med anteckningen i kyrkoboken, när en moder vill erkänna sitt oäkta barn. Jag fordrar då af denna moder ett hennes skriftliga erkännande, undertecknad af två vittnen. I en så stor stad, som Stockholm, anser jag detta vara alldeles nödvändigt. När ett sådant försigtighetsmått bör iakttagas, äfven då modern vill erkänna sitt barn, så torde Herrarne lätt finna, huru svårt det vore att tillämpa den nuvarande lagens stadgande, när modern ej själf vill intyga, att barnet är hennes barn. Om under närvarande förhållanden förfalskningar i detta afseende äro möjliga, huru mycket svårare skulle det icke blifva att förhindra sådana, derest den föreslagna lagen blefve antagen.

Herr Schönbeck: På det jag icke må gifva anledning till diskussionens förlängande, vill jag endast nämna, att jag hufvudsakligen instämmer med Friherre Hamilton. Jag kan tillika säga, att om en pastor på landet uppfyller sin skyldighet, kan det aldrig hända, att något misstag i det ifrågakvarande afseendet der kan ega rum; och jag kan jemväl tillägga, att så anses frågan åtminstone af alla prestmän på landsbygden, med hvilka jag samtalat härom. Deremot får jag visserligen medgifva, att i städerna, och i synnerhet i de stora städerna, svårigheter härutinnan kunna ifrågakomma. Likväl tror jag, att om pastorn vill göra sig möda, så bör han, äfven vid dessa undantagsfall, — och de äro endast ytterst sällsynta — kunna få underrättelse om verkliga förhållandet; ty han har ju dock en kyrkobetjening att använda. Jag är förvissad derom, att om det verkligen skulle vara förenadt med så stora svårigheter att få dessa uppgifter, som här förespeglats, så

skulle redan från den tid, som förflutit sedan lagstiftningen i detta fall kom till stånd, kunna åberopas åtminstone något fall, när pastor misstagit sig. Derför instämmer jag med dem, som tillstyrka Utskottets förslag.

*Föreslagen
ändring af
förordningen
ang. arfsrätt
för oäkta
barn.*
(Forts.)

Friherre af Ugglas: Det förefaller mig ur alla synpunkter icke lämpligt att godkänna Utskottets förslag. Det må vara att detsammes antagande icke skulle medföra så synnerligen stora olägenheter på landet; men jag måste till alla delar vitsorda det förhållande, som af en kyrkoherde i Stockholms stad nyss omnämndes, att, om denna lag komme till stånd, det skulle här vara omöjligt att undvika stora förvecklingar i detta afseende.

Kan det dessutom vara rätt att grundlägga en arfsrätt endast och allenast på en lös anteckning? Det står nemligen i den föreslagna lagen, att det fordras intet annat än att barnet skall vara antecknad som modrens barn i kyrkoboken. Om *hvem*, som skall göra denna anteckning, eller *hurudan* den skall vara beskaffad, för att innefatta bevisning, derom finnes ingenting föreskrifvet. Således om jag antager, att en dylik anteckning finnes i kyrkoboken, och det efter 10 eller 20 år kommer i fråga att på grund af denna anteckning utkräfvat ett arfsanspråk, huru skall det kunna bevisas, att anteckningen är med verkliga förhållandet öfverensstämmande? Jag tror derföre, att det är alldeles omöjligt, äfven om det ur billighetens synpunkt kan vara rätt, hvad Lag-Utskottet föreslår, att på det viset lagstifta.

En ärad talare yttrade att man borde vidtaga förändringar i den gällande förordningen, för att sätta dess innehåll i närmare öfverensstämmelse med rubriken. Jag hemställer till honom, huruvida det kan vara skäl, att, om lagen i öfrigt är riktig, ändra den för rubrikens skull. Ett sådant skäl för förändring kan jag åtminstone icke godkänna.

För min del anhåller jag att Lag-Utskottets förslag måtte afslås.

Herr Asplund: Jag beklagar, att denna fråga å nyo har blifvit väckt vid innevarande riksdag, sedan den, på sätt förut redan är antydt, blifvit både väckt och knäckt vid den sista. Efter en mycket grundlig diskussion afslog Kammarerna då precis samma förslag. Det är beklagligt, att Kammarernas tid skall på det sätt upptagas år efter år af samma fråga, derför att en motionär är envis nog att vilja söka göra sin åsigt gällande. Det visades då, att det icke kan vara nyttigt att lagstifta så, som nu är föreslaget. Jag deltog i Lag-Utskottets förhandlingar i fjor och var då en af reservanterna i denna fråga. Hvad jag då yttrade skulle jag nu kunna å nyo upprepa; men jag tror, att diskussionen redan fortgått så länge, att den åsigt blifvit inom Kammarerna stadgad, att förslaget icke bör antagas. När 1866 års förordning utsträckte denna så kallade arfsrätt, så som den gjorde, var det med det vilkor, att qvinnan sjelf skulle låta anteckna barnet såsom sitt i kyrkoboken. Man fann deri en presumption derför, att hon skulle

*Föreslagen
ändring af
förordningen
ang. arfsrätt
för oäkta
barn.
(Forts.)*

hafva velat testamentera barnet sin qvarlåtenskap, ehuru hon icke kommit sig för dermed, och man ville icke hindra henne att gifva barnet ett slags arfsrätt, som motsvarade testamentsrätten. Således var det, såsom jag vid förra riksdagen yttrade, egentligen en förklädd testamentsrätt, man införde i lagstiftningen. Men att nu taga steget fullt ut, såsom Lag-Utskottet föreslår, vore att frångå grunden och villkoret för denna arfsrätt och gifva rum för misstag och bedrägerier. Lag-Utskottet har egentligen framlagt sitt förslag därför, att bevisningen skulle vara så vansklig för barnet. En talare antog nyss, att barnet skulle bevisa, att en anteckning, som skett efter nu gällande förordning, verkligen skett på modrens begäran. Men så är icke förhållandet. Här presten gjort en anteckning om, att det är på modrens begäran som barnet antecknats såsom hennes, bör det gälla, till dess det förebringas motbevisning, att så icke är fallet. Prestens blotta anteckning, att modren låtit anteckna barnet såsom sitt, är tillräcklig att grunda en så beskaffad arfsrätt, som för närvarande finnes; och det behöfves därför icke någon bevisning å barnets sida, utan tvärtom, om sådant bestrides, motbevisning å andra sidan.

Jag tror för min del, att det alldeles icke är behöfligt att taga det steg, Lag-Utskottet föreslagit, och med åberopande af hvad jag nu anfört och i öfrigt förekommit, tillåter jag mig yrka afslag å Utskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning gjorde Herr Grefven och Talmannen, enligt de derunder framställda yrkandena, propositioner, först på bifall till förevarande utlåtande och sedan på afslag derå, samt förklarade sig finna den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Flere ledamöter begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

“Den, som bifaller Lag-Utskottets Utlåtande N:o 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås Utlåtandet.“

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—24;
Nej— 67.

Kammaren åtskildes kl. 3 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.